

Stratégia PSK pre mládež na roky 2015 – 2020
s výhľadom do roku 2025

Obsah

Úvod.....	3
1 Zámer spracovateľov.....	6
1.1 Proces tvorby	8
2 Východiská Stratégie PSK pre mládež na roky 2015 - 2020	10
2.1 Prioritné oblasti.....	11
2.2 Analýza súčasného stavu mládežníckej politiky v Prešovskom kraji	13
2.3 Prieskum potrieb a kvality života mladých ľudí v PSK	16
3 Stratégia rozvoja.....	26
3.1 Vízia a zhrnutie problematiky	26
3.2 Strategické ciele a opatrenia	26
Zamestnanosť a vzdelávanie	28
Tvorivosť a podnikavosť.....	29
Dobrovoľníctvo.....	30
Zdravie	31
Kvalita života a sociálne začlenenie	32
Hodnoty a vzťahy.....	33
Participácia.....	33
Mládež a svet	34
Práca s mládežou.....	35
Záver.....	36
Zoznamy.....	37
Použité informačné zdroje	37
Zoznam skratiek.....	38

Čo je to veľký život? Sú to sny a túžby mladosti, ktoré sa dočkali realizácie v dospelosti.

Auguste Comte

Úvod

Príprava strategického dokumentu v oblasti mládežníckej politiky v Prešovskom kraji vychádza z potreby subjektov pôsobiacich v oblasti mládežníckej politiky formulovať súbor cieľov a opatrení pre rozvoj mládežníckej politiky na území Prešovského kraja. Tvorcovia stratégie predpokladajú, že kvalitná mládežnícka politika prispeje k skvalitneniu života mladých ľudí v Prešovskom kraji. Stratégia PSK pre mládež na roky 2015 – 2020 je strednodobým strategickým dokumentom, ktorý je venovaný jednej sfére života obyvateľov Prešovského kraja – touto sférou je mládežnícka politika.

Z terminologického hľadiska je dôležité jasne identifikovať, význam slovného spojenia „**mládežnícka politika**“. Podľa Európskeho rámca mládežníckej politiky musí štátna politika vychádzať „z podmienok a ambícií svojej cieľovej skupiny a z politických cieľov stanovených príslušnými verejnými inštitúciami. Štátna mládežnícka politika má odrážať úlohy a prekážky mladých ľudí, ktorým čelia v období prechodu z detstva do dospelosti a má spočívať na politických cieľoch a smerniciach prijatých“ národnou vládou alebo európskou legislatívou. Mládežnícka politika „nie je len súhrnom akcií, vedených rôznymi rezortmi pre mladých ľudí, ale skôr cieľavedomou a štruktúrovanou medziodvetvovou politikou určenou na spoluprácu s inými rezortmi a koordináciu služieb mládeži – zapojením samotných mladých ľudí do tohto procesu.“¹

V najširšom zmysle slova je mládežnícka politika príprava, tvorba, ovplyvňovanie a uskutočňovanie rozhodnutí, ktoré priamo alebo nepriamo majú dopad na život mladého človeka. Mládežnícka politika sa realizuje na všetkých úrovniach: národnej, regionálnej a miestnej.² Realizátorom mládežníckej politiky sú všetky subjekty, pre ktoré je mládež cieľovou skupinou a mládež samotná. „Mládežnícka politika je taká politika štátu, vyššieho územného celku, mesta alebo obce, ktorá sa zameriava na mládež a prijíma opatrenia, týkajúce sa rôznych oblastí života mládeže.“³ Mládežnícka politika je zároveň politikou pre mladých ľudí, politikou tvorenou mladými ľuďmi a politikou o mladých ľuďoch. Cieľom Stratégie je posilniť mládežnícku politiku v Prešovskom kraji, podporiť tak európsky a národný zámer rozširovať príležitosti pre mládež v prostredí kde žije. Podmienkou je medzirezortná a medzisektorová spolupráca čo najväčšieho počtu organizácií, inštitúcií a odborov pôsobiacich v rozličných oblastiach života mladých ľudí.

¹ Európsky rámec mládežníckej politiky, 2004, s. 4-5.

² Záverečná správa: Tvorba medzirezortnej mládežníckej politiky na úrovni regiónov (VÚC) 2010, s. 3.

³ Programy pre mládež na roky 2014-2020, čl. 2, ods. a).

Cieľovou skupinou, ku ktorej sú strategické ciele a opatrenia smerované a na ktorú má Stratégia najväčší dopad je mládež. Ak hovoríme o mladých ľuďoch, máme na mysli mládež, tak ako je definovaná v Zákone o podpore práce s mládežou č. 282/2008: „*mládež je skupina najmenej troch mládežníkov*“, pričom „*mládežník je osoba, ktorá dovŕšila vek najviac 30 rokov*“.⁴

Stratégia ovplyvní činnosť **aktérov mládežníckej politiky**, ktorými sú:

- neorganizovaná mládež,
- organizovaná mládež: žiacke školské rady stredných škôl, mestské mládežnícke parlamenty, obecné rady mládeže, Stredoškolský parlament Prešovského samosprávneho kraja, neformálne mládežnícke skupiny,
- mladí vedúci, mládežnícki vedúci, pracovníci s mládežou (podľa § 2, písm. c/, d/,e/ zákona č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou),
- odbory Úradu Prešovského samosprávneho kraja (odbor školstva, zdravotníctva, kultúry, cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce, sociálny odbor a odbor regionálneho rozvoja),
- regionálni aktéri spomedzi mimovládnych a neziskových organizácií: Rada mládeže Prešovského kraja (RMPK), Prešovské dobrovoľnícke centrum,
- občianske združenia a neziskové organizácie vyvíjajúce aktivity v Prešovskom kraji v prospech detí a mládeže,
- centrá voľného času, informačné centrá mladých, kultúrno-informačné centrá obcí a miest, komunitné centrá,
- obce a mestá v rámci Prešovského kraja.

Ďalšie subjekty, ktoré svojou činnosťou ovplyvňujú mládežnícku politiku:

- vysoké školy a stredné školy na území Prešovského kraja,
- ÚPSVaR Prešov, CPPPaP, zamestnávateľia, Regionálne pracovisko NSRV SR Prešov, MAS v Prešovskom kraji, mikroregióny Prešovského kraja,
- Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Prešove,
- Krajské riaditeľstvo policajného zboru v Prešove.

Úlohy kľúčových aktérov mládežníckej politiky na lokálnej a regionálnej úrovni – obcí a VÚC – upravuje Zákon o podpore práce s mládežou č. 282/2008 Z. z.:

1. **Obec** na úseku starostlivosti o mládež:

- a) podporuje organizovanie práce s mládežou,
- b) podporuje aktivitu zdravotne postihnutej mládeže,
- c) utvára podmienky na rozvoj práce s mládežou,
- d) podporuje iniciatívy v rámci práce s mládežou zamerané na sedem konkrétnych oblastí,
- e) spolupracuje s právnickými osobami a fyzickými osobami uvedenými v § 15 ods. 2,
- f) podporuje zapojenie mládeže do dobrovoľníckej služby,
- g) podporuje spoluúčasť mládeže.

⁴ Čl. 1, § 2, ods. a), b) Zákona č.282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

2. **Vyšší územný celok** na úseku starostlivosti o mládež rozpracúva koncepciu rozvoja práce s mládežou a v súlade s ňou sa:

- a) podieľa na získavaní a analýze informácií o mládeži vo svojej pôsobnosti,
- b) podporuje organizovanie práce s mládežou,
- c) podporuje aktivitu zdravotne postihnutej mládeže,
- d) podporuje iniciatívy v rámci práce s mládežou v piatich špecifických oblastiach,
- e) zabezpečuje prevádzkovanie výchovno-vzdelávacích zariadení,
- f) kontroluje činnosť akreditovaných vzdelávacích zariadení v oblasti práce s mládežou, ktorých je zriaďovateľom,
- g) kontroluje účelnosť využívania finančných prostriedkov poskytnutých zo svojho rozpočtu na prácu s mládežou,
- h) spolupracuje s fyzickými osobami a právnickými osobami uvedenými v § 15 ods. 2,
- i) podieľa sa na neformálnom vzdelávaní v oblasti práce s mládežou,
- j) podporuje informačné a poradenské služby pre mládež,
- k) podporuje zapojenie mládeže do dobrovoľníckej služby,
- l) podporuje spoluúčasť mládeže.⁵

Miestne a regionálne samosprávy ako orgány najbližšie k mladému človeku, zohrávajú veľmi dôležitú úlohu v podporovaní zapojenia mládeže. Ak má mať zapojenie sa mladých ľudí význam, je dôležité, aby mali možnosť ovplyvniť a formovať rozhodnutia a opatrenia, ktoré ovplyvňujú ich život. Ak miestne a regionálne orgány podporujú a propagujú zastúpenie mládeže, prispievajú tiež k sociálnej integrácii mladých ľudí, pomáhajú im zaoberať sa výzvami mladosti, ale aj modernej spoločnosti.⁶ Stratégia je koncipovaná tak, aby spĺňala základné kritériá pre zapojenie mladých ľudí – účasť mladých ľudí na jej tvorbe a zohľadnenie záujmov, potrieb a názorov mladých ľudí v strategických cieľoch a opatreniach. Aby boli plány v oblasti mládežníckej politiky naplnené, je nevyhnutná súčinnosť všetkých aktérov mládežníckej politiky v Prešovskom kraji (s prepojením na národnú a miestnu úroveň) pri jej implementácii v reálnom živote.

⁵ Pozri: čl. 1, § 5, § 6 Zákona č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁶ Pozri: Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote. Charta bez statusu dohovoru prijatá Kongresom miestnych a regionálnych samospráv Európy (21. mája 2003).

1 Zámer spracovateľov

Stratégia určuje postup, akým bude dosiahnutá vízia: „*Mládež pripravená na to, aby mohla využiť svoj potenciál, vedela využiť príležitosti, schopná riadiť svoje životy a rozhodovať o sebe,*“ prostredníctvom strategických cieľov, opatrení a aktivít.⁷ Stratégia je strednodobý materiál, ktorý slúži ako podklad na rozhodovanie aktérov mládežníckej politiky v Prešovskom kraji.

Význam Stratégie pre aktérov mládežníckej politiky

Dôvod v jednej vete: „Mládež je budúcnosť, potenciál – nie prítlač.“⁸

Prečo mládež v Prešovskom kraji potrebuje Stratégiu? – musí čeliť zložitým (iným, novým) životným situáciám, vysokým nárokom, konkurenčnému boju, požiadavkám na prispôsobovanie sa neustálym zmenám. V Stratégii môžu nájsť mladí ľudia podporu k presadzovaniu svojich záujmov pre zlepšenie kvality života.

Prečo Stratégiu potrebuje regionálna samospráva? – samosprávny kraj dokáže využiť potenciál mladých ľudí, ktorí utvárajú nie len svoju budúcnosť, ale aj budúcnosť kraja, len ak vytvorí vhodné podmienky pre zvyšovanie kvality života, zaisťovanie rovnosti šancí a dostupnosť príležitostí pre mladých ľudí, s využitím a zohľadnením regionálnych špecifik.

Opodstatnenosť tvorby Stratégie (východiská):

V období, keď Stratégia vzniká, neexistuje žiadny dokument upravujúci mládežnícku politiku v Prešovskom kraji. V roku 2010 bol koncipovaný návrh cieľov a aktivít v rámci Záverečnej správy: Tvorba medzirezortnej mládežníckej politiky na úrovni regiónov (VÚC) 2010, ktorý možno z istého hľadiska považovať za podklad pre tvorbu návrhu plánu regionálnej mládežníckej politiky. Jedným z očakávaných výstup pracovnej skupiny v Prešovskom kraji bolo vytvorenie akčného plánu regionálnej politiky voči mládeži. K tomuto výstupu sa nepodarilo dopracovať. Prínosom iniciatív a aktivít v projekte „Podpora rozvoja regionálnej mládežníckej politiky 2010“, ktorého realizátorom bola organizácia IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, bolo naštartovanie procesu strategického plánovania v oblasti regionálnej mládežníckej politiky. Stratégia rešpektuje ciele a aktivity definované v Záverečnej správe, no zároveň prehodnocuje ich aktuálnosť vzhľadom na súčasné potreby mladých ľudí a smerovanie mládežníckej politiky na národnej a európskej úrovni.

Stratégia je zároveň reakciou na prijatie Stratégie SR pre mládež na roky 2014 – 2020, ktorá je východiskovým dokumentom pre realizáciu mládežníckej politiky na národnej úrovni, ale aj na úrovni VÚC. Stratégia je základným materiálom na podporu regionálnej práce s mládežou, pričom nadväzuje a dopĺňa dokumenty mládežníckej politiky na európskej a národnej úrovni. Úlohou Stratégie na regionálnej úrovni je zohľadniť a prepojiť ciele mládežníckej politiky na úrovni EÚ a SR s cieľmi, úlohami a kľúčovými oblasťami v Prešovskom kraji, s prihliadnutím na jeho špecifiká v porovnaní s ostatnými krajinami SR.

⁷ Európsky rámec mládežníckej politiky, 2004.

⁸ V súlade so sociálnou víziou Európskej únie sformulovanej v Stratégii EÚ pre mládež – investovanie a posilnenie postavenia mládeže, 2009.

Ciele strategického plánovania:

- Zlepšiť život mladých ľudí.
- Vplývať na to, aká bude mládež po roku 2020.
- Definovať kritické a problémové oblasti ovplyvňujúce rozvoj mládeže počas obdobia piatich rokov.
- Určiť strategické ciele a smery, ktoré môžu znížiť možné riziká a zmeniť negatívny stav, ktorý ovplyvňuje kvalitu života mladých ľudí.

Očakávaný prínos Stratégie

- rozvoj práce s mládežou = výchovno-vzdelávacej činnosti, spoločenskej činnosti, informačnej činnosti a poradenskej činnosti pre mládež, mladých vedúcich, mládežníckych vedúcich a pracovníkov s mládežou,
- lepšia koordinácia a kooperácia subjektov spolupodielajúcich sa na utváraní a realizácii regionálnej mládežníckej politiky (Odbor školstva Úradu PSK, RMPK, TCM pre Prešovský kraj,⁹ CVČ, mimovládne organizácie, neformálne skupiny, ŽŠR, MMP, ORM) v rámci kraja,
- ľahšie získavanie informácií o potrebách mládeže a pružnejšie reakcie na potreby mládeže,
- podpora práce s mládežou špecifikovaná a zakomponovaná v záväzných dokumentoch PSK upravujúcich oblasť práce s mládežou,
- väčšia podpora aktívnej participácie mládeže na rozhodnutiach ovplyvňujúcich ich život a budúcnosť.

Platnosť a záväznosť Stratégie pre aktérov mládežníckej politiky v Prešovskom kraji

Stratégia zaväzuje spomínané subjekty k plneniu úloh v záujme dosahovania cieľov stanovených pre rozvoj mládežníckej politiky. Napĺňanie cieľov bude pravidelne prehodnocované prostredníctvom diskusií a dialógov všetkých aktérov mládežníckej politiky na regionálnej úrovni a podložené analýzou (prieskumom) aktuálneho stavu. Implementáciu opatrení a pretavenie cieľov do aktivít v podobne akčného plánu alebo realizačného plánu zabezpečí pracovná skupina pre implementáciu Stratégie pod koordináciou TCM pre Prešovský kraj. Expertná skupina zložená zo zástupcov kľúčových aktérov mládežníckej politiky v Prešovskom kraji v jednotlivých prioritných oblastiach sa bude stretávať v pravidelných intervaloch.

Realizátormi opatrení sú: Odbory Úradu PSK, profesionálna regionálna organizácia pre prácu s mládežou (v prípade jej vytvorenia), mimovládne organizácie pôsobiace na území kraja, samotní mladí ľudia (jednotlivci aj skupiny).

⁹ Tematické centrum mládeže vzniklo v roku 2013 v rámci Národného projektu organizácie IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže pod názvom PRAKTIK – Praktické zručnosti cez neformálne vzdelávanie v práci s mládežou. Poskytuje odbornú pomoc a poradenstvo pracovníkom s mládežou a širokej verejnosti v rozličných témach spojených s neformálnym vzdelávaním mládeže.

1.1 Proces tvorby

Zámerom tvorby Stratégie je uskutočnenie zmien potrebných pre rozvoj mládežníckej politiky. Proces tvorby strategického dokumentu prebiehal dialógovým postupom. Prvotný impulz a ťažisko práce spočívalo na RMPK a vytvorenej pracovnej skupine pre tvorbu Stratégie, ktorej členmi boli zástupcovia organizácií pracujúcich s deťmi a mládežou. Išlo teda o zbieranie podnetov, analýz a tvorbu cieľov takpovediac zdola. Proces tvorby strategického dokumentu bol od prvej myšlienky komunikovaný a konzultovaný so zástupcami Odboru školstva Úradu PSK ako odborného garanta Stratégie, prostredníctvom pravidelných stretnutí a informovaním o aktuálnom postupe.

Finálny dokument je výsledkom dialógu medzi zástupcami samosprávneho kraja (ako vrcholom riadenia na danom území) a organizáciami a inštitúciami pracujúcimi s mládežou, teda odborníkmi s množstvom skúseností z praxe. Hlavnou myšlienkou celého procesu tvorby bolo zapojiť do prípravy dokumentu čo najviac aktérov mládežníckej politiky, predovšetkým mladých ľudí, ktorí sa zvyčajne pri tvorbe strategických dokumentov centralizovaným spôsobom nemajú možnosť zapojiť. K zozbieraniu podnetov mladých ľudí a ich začleneniu do Stratégie výrazne prispel projekt Hlas mladých, ktorý realizovala RMPK v roku 2014. Hlas mladých ľudí bol vypočítaný prostredníctvom ôsmich okrúhlych stolov realizovaných v mestách a obciach Prešovského kraja, prieskumu potrieb a kvality života mladých ľudí v Prešovskom kraji a ôsmich stretnutí venovaných pripomienkovaniu a konzultáciám návrhu Stratégie. Zvolený postup umožnil predísť dvom základným rizikám:

- riziku odtrhnutia sa od reality - tvorby plánov ľuďmi a organizáciami, ktoré majú málo skúseností s praktickou realizáciou mládežníckej politiky,
- riziku tvorby politiky o mladých ľuďoch a pre mladých ľudí, bez mladých ľudí.

Odborným garantom prípravy Stratégie bol Odbor školstva Úradu Prešovského samosprávneho kraja. Dokument spracovali a pripravili členovia pracovnej skupiny: PhDr. Lenka Čuchtová, Mgr. Viliam Kolcun, Mgr. Andrea Fečková, Mgr. Ing. Vladimír Gerka, Bc. Terézia Kandráčová, Mgr. Lucia Kažimírová, Mgr. Ľuboš Marcinek, doc. PhDr. ThDr. Daniel Slivka, PhD., Mgr. Marek Semančík, Mgr. Martina Slivková, Bc. Dominik Šromovský, Mgr. Soňa Štefančíková, Mgr. Dagmara Verešpejová.

Proces prípravy Stratégie prebiehal v troch fázach:

1. v prvej fáze prebiehali na pôde RMPK úvahy o tom, či a prečo začať proces strategického plánovania, ktoré sprevádzali kroky k deklarovaniu podpory zo strany Odboru školstva Úradu PSK,
2. v druhej fáze došlo k vytvoreniu pracovnej skupiny, zmapovaniu súčasného stavu, analýze existujúcich údajov, zisťovaniu potrieb a kvality života mladých ľudí, komparácii strategických dokumentov na rôznych úrovniach,
3. v tretej fáze pracovná skupina hľadala spôsob prenesenia výsledkov analýz, prieskumov a zozbieraných podnetov do samotnej Stratégie, definovala prioritné

oblasti, stanovila strategické ciele a opatrenia, konzultovala návrh stratégie s aktérmi mládežníckej politiky v kraji.

V nasledujúcom období sa väčšina členov pracovnej skupiny zapojí do pracovnej skupiny pre implementáciu Stratégie, ktorej úlohou bude stanoviť povinnosti jednotlivých subjektov mládežníckej politiky a určiť spôsob hodnotenia plnenia plánu.

Stratégia, ako dokument sa skladá z dvoch častí – analytickej a strategickej (plánovacej). V rámci dokumentu sú časti zoradené nasledovne – najskôr je uvedená analýza stavu mládežníckej politiky a východiská pre jej tvorbu, následne vízia, strategické ciele a opatrenia. Dokument prináša odpovede na tri základné otázky: Kde sa nachádza mládežnícka politika teraz? Ako by sa mohla rozvíjať (potenciál)? Ako zabezpečiť plánovaný rozvoj? Stratégia je spracovaná v logickej štruktúre od vízie k opatreniam. Systematický prístup predpokladá ako nevyhnutné pokračovanie procesu plánovania: pomenovanie indikátorov napĺňania cieľov, stanovenie aktivít, realizáciu opatrení a akčný plán resp. plán implementácie a kontroly uplatňovania Stratégie v praxi (monitoring a vyhodnocovanie).

2 Východiská Stratégie PSK pre mládež na roky 2015 - 2020

Aj keď svet ide dopredu, mladosť musí začať stále od začiatku.

Johann Wolfgang GOETHE

Analytická časť dokumentu je venovaná východiskám pre určenie smerovania mládežníckej politiky v Prešovskom kraji v rokoch 2015 - 2020. Tvoria ju dve základné oblasti:

1. Analýza súčasného stavu mládežníckej politiky v Prešovskom kraji.
2. Výsledky prieskumu potrieb a kvality života mladých ľudí v Prešovskom kraji.

Obe tieto podporné časti boli podkladom pre stanovenie prioritných oblastí, strategických cieľov a opatrení mládežníckej politiky v Prešovskom kraji. Výsledky zrealizovaného prieskumu umožnili určiť prioritné problémy a príležitosti v rámci prioritných tém stanovených v Stratégii EÚ pre mládež a Stratégii SR pre mládež.

Východiská pre tvorbu strategického plánovania mládežníckej politiky v Prešovskom kraji.

2.1 Prioritné oblasti

Pri stanovení prioritných oblastí mohla pracovná skupina pre tvorbu Stratégie postupovať dvoma spôsobmi:

1. prevziať prioritné témy stanovené v Stratégii EÚ pre mládež – čím by sa zabezpečila kontinuita so strategickými dokumentmi mládežníckej politiky na európskej a národnej úrovni,
2. identifikovať nové prioritné oblasti na obdobie rokov 2015 - 2020 na základe analýzy súčasného stavu mládežníckej politiky a prieskumu potrieb a kvality života mladých ľudí – výsledkom však mohli byť odlišné oblasti rozvoja ako v európskej a národnej Stratégii.

Pracovná skupina pre tvorbu Stratégie zvolila postup podľa druhého bodu, čoho výsledkom je spojenie niektorých prioritných oblastí do spoločnej oblasti a rozšírenie prioritných oblastí o ďalšiu tému. Stratégia EÚ pre mládež stanovuje strategické ciele v týchto oblastiach: vzdelávanie, zamestnanosť, tvorivosť a podnikavosť, zdravie a šport, participácia, sociálne začlenenie, dobrovoľníctvo, mládež a svet, práca s mládežou. Na základe zrealizovanej analýzy a výsledkov prieskumu potrieb a kvality života mladých ľudí v Prešovskom kraji boli niektoré z tém prepojené a iné doplnené. Dôvodom bolo prekryvanie niektorých prioritných oblastí alebo strategických cieľov alebo zistenia, ktoré si vyžadovali vytvorenie samostatnej prioritnej oblasti.

Pracovná skupina zvolila pre stanovenie prioritných oblastí tieto kritériá:

1. prioritná oblasť neodporuje alebo nie je protichodná so strategickými cieľmi a opatreniami stanovenými v Stratégii EÚ a SR pre mládež,
2. daná prioritná oblasť je anomálna v porovnaní so SR,
3. daná prioritná oblasť je špecifická pre Prešovský kraj,
4. daná oblasť reaguje na príležitosti alebo problémy mladých ľudí identifikované pomocou prieskumu,
5. prioritná oblasť je nevyhnutná pre rozvoj kvality života mladých ľudí v Prešovskom kraji

Oproti strategickým dokumentom EÚ a SR pre mládež došlo k týmto zmenám: spojenie oblasti vzdelávania a zamestnanosti mladých, rozšírenie oblasti sociálne začlenenie o tému kvality života mladých ľudí, doplnenie prioritnej oblasti „hodnoty a vzťahy“.

Prioritné oblasti Stratégie PSK pre mládež na roky 2015-2020:

- Zamestnanosť a vzdelávanie
- Tvorivosť a podnikavosť
- Dobrovoľníctvo
- Zdravie
- Kvalita života a sociálne začlenenie
- Hodnoty a vzťahy
- Participácia
- Mládež a svet
- Práca s mládežou

2.2 Analýza súčasného stavu mládežníckej politiky v Prešovskom kraji

SWOT analýza stavu mládežníckej politiky v Prešovskom kraji

Silné stránky ✓ Legislatívna podpora/zázemie: dokumenty a zákony pre mládež ✓ Informácie o mladých ľuďoch: Prieskum potrieb a kvality života mladých ľudí v Prešovskom kraji, štatistiky ✓ Systematická práca s mládežou ✓ Vytvorená sieť mimovládnych organizácií a inštitúcií pracujúcich s deťmi a mládežou ✓ Vyškolení mladí vedúci, mládežnícki vedúci a pracovníci s mládežou ✓ Rozvíjanie cieľovej skupiny prostredníctvom národných projektov a vzdelávaní ✓ Pripravení školitelia, lektori, facilitátori ✓ Pozitívne príklady, skúsenosti, know-how, odborne zdatní, podkutí zamestnanci organizácií pracujúcich s deťmi a mládežou ✓ Rozvinuté technické a informačné zručnosti mladých ľudí ✓ Spolupráca medzi subjektmi formálneho a neformálneho vzdelávania ✓ Organizovanosť mládeže, vytvorené samosprávne a záujmové združenia mládeže: žiacke školské rady, obecné rady mládeže, mládežnícke parlamenty, SP PSK, neformálne skupiny, občianske združenia	Slabé stránky ⇒ Pasivita mládeže ⇒ Nedostatočná informovanosť mládeže ⇒ Slabá komunikácia miestnej samosprávy s mladými ľuďmi ⇒ Chýbajúca stratégia mládežníckej politiky na regionálnej úrovni ⇒ Chýbajúci zamestnanci samospráv pre koordináciu práce s mládežou ⇒ Nedostatočné zručnosti pre obhajobu záujmov mladých ľudí samotnými mladými ľuďmi ⇒ Chýbajúci koordinujúci subjekt na úrovni PSK (inštitucionalizácia – samostatné oddelenie mládeže na Odbore školstva Ú PSK) ⇒ Vysoká miera nezamestnanosti absolventov škôl ⇒ Nedostatočné systémové riešenia problémov marginalizovaných komún ⇒ Nízky záujem o učebné odbory a zvýšený záujem o všeobecné vzdelania (gymnaziá) ⇒ Neprepojenosť stredoškolského vzdelávania s potrebami trhu práce, chýbajúce praktické zručnosti mladých ľudí
Príležitosti ⇒ Vznik TCM pre Prešovský kraj ako regionálnej kancelárie organizácie IUVENTA – Slovenského inštitútu mládeže ⇒ Ochota aktérov mládežníckej politiky komunikovať, spolupracovať a riešiť problémy mladých ľudí v PSK ⇒ Záujem médií o témy týkajúce sa mladých ľudí ⇒ Využitie rôznorodosti a multikulturality kraja pre rozvoj regiónu ⇒ Prírodné bohatstvo, historický a kultúrny potenciál kraja, rozvíjajúca sa oblasť turizmu a cestovného ruchu	Ohrozenia ⇒ Spolitizovanie – vnášanie politických bojov do oblasti mládežníckej politiky ⇒ Neochota/nezáujem aktérov mládežníckej politiky spolupracovať pri jej rozvoji ⇒ Nepochopenie zmyslu alebo potreby zapojenia viacerých subjektov mládežníckej politiky do jej tvorby (teda aj mladých ľudí) ⇒ Vysoké zastúpenie mladých ľudí s nedostatkom príležitostí v kraji (zlá ekonomická situácia v regióne) ⇒ Nekritické preberanie častí dokumentov a nápadov (neinovatívnosť) ⇒ Nedostatok času a príležitostí na stretnutia

⇒ Rozširovanie príležitostí pre mladých ľudí neformálne sa vzdelávať ⇒ Záujem mladých ľudí rozvíjať svoje schopnosti a zručnosti ⇒ Spolupráca so zahraničnými susedmi – Poľsko, Ukrajina ⇒ Obyvateľstvo kraja patrí k najmladším v rámci SR - najvyššia pôrodnosť a najvyšší prirodzený prírastok (2014)	aktérov mládežníckej politiky v kraji (= prílišná vyťaženosť) ⇒ Oslabenie komunikačných schopností mladých ľudí z dôvodu prevahy elektronickej komunikácie ⇒ Odchod mladých ľudí za prácou do zahraničia, do krajov západného Slovenska ⇒ Konzervatívnejšie myslenie a nedôverčivosť obyvateľov kraja (odlišná mentalita) ⇒ Schengenská hranica na východe kraja, občianska vojna na Ukrajine, sťažené možnosti cezhraničnej spolupráce ⇒ Územná rôznorodosť, diferenciácia oblastí a regiónov PSK ⇒ Nepriaznivá ekonomická situácia, stagnujúce hospodárstvo, informačná a technická zaostalosť, chýbajúca infraštruktúra v kraji
---	--

Vybrané regionálne charakteristiky:

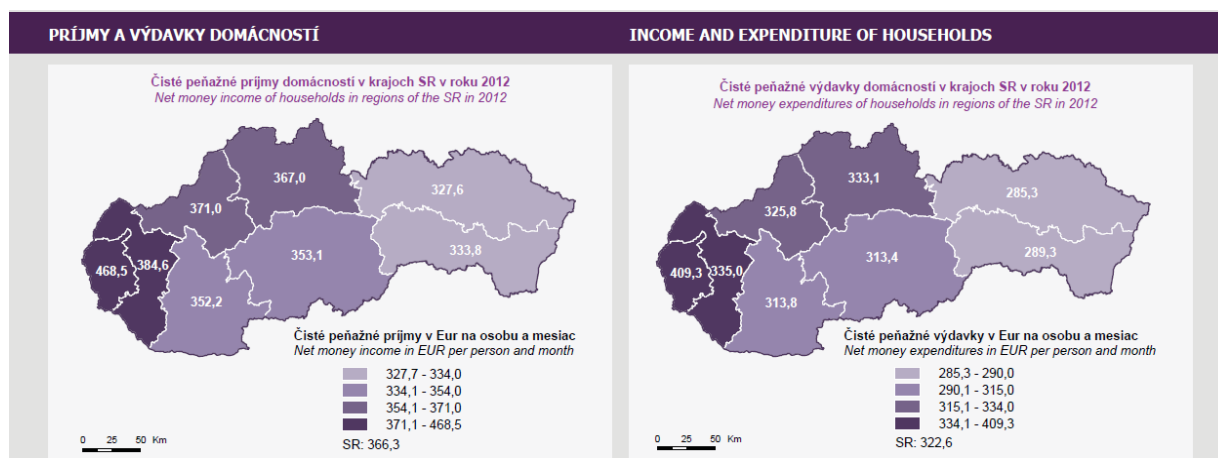
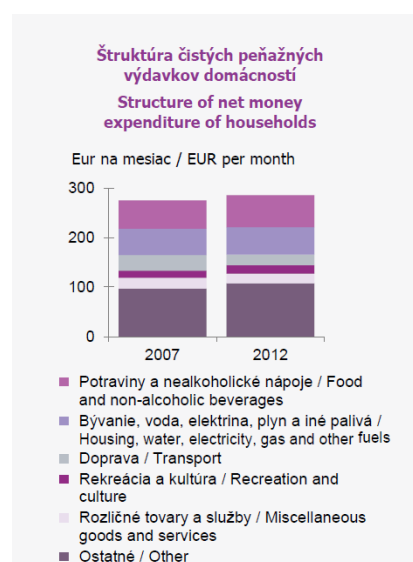
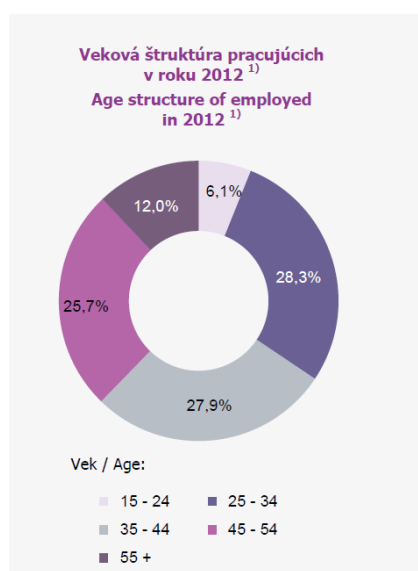
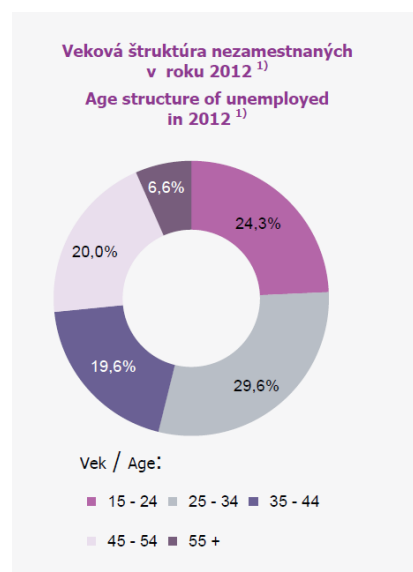
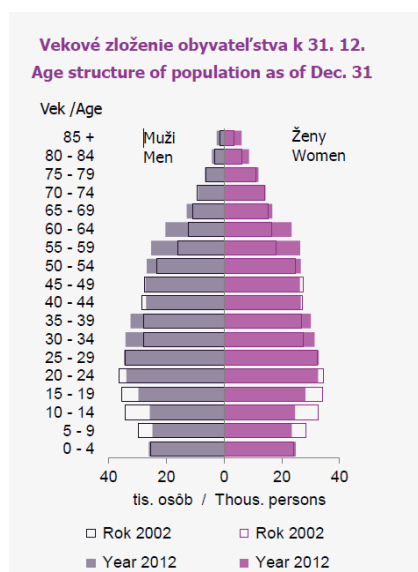
- Školstvo v Prešovskom kraji reprezentuje široká sieť predškolských zariadení a ZŠ. Nachádza sa tu 38 gymnázií a 75 stredných odborných škôl. V kraji sídli Prešovská univerzita, jedna vysoká škola, ďalšie dve tu majú svoje fakulty a inštitúty.¹⁰
- Na území kraja pôsobí viac ako 16 tisíc firiem zameraných na tvorbu zisku a 55,5 tisíc súkromne podnikajúcich fyzických osôb (živnostníkov, vrátane fyzických osôb podnikajúcich na základe iného ako živnostenského zákona). Svoju činnosť orientujú hlavne do odvetví stavebníctva, obchodu a priemyselnej výroby.¹¹
- V kraji je najvyššia pôrodnosť, dosahuje sa najvyšší prirodzený prírastok, ale vplyvom migračnému úbytku je celkový prírastok obyvateľstva druhý najvyšší v rámci krajov SR. Vo vekovom zložení sa znižuje podiel predproduktívnej zložky a narastá počet obyvateľov v produktívnom a poproduktívnom veku. Obyvateľstvo kraja aj pri miernom zvyšovaní priemerného veku (37,24 rokov) patrí k najmladším v SR.¹²

¹⁰ Pozri: Štatistický úrad SR, www.slovak.statistics.sk, Prešovský kraj – charakteristika regiónu 2014

¹¹ Pozri: Štatistický úrad SR, www.slovak.statistics.sk, Prešovský kraj – charakteristika regiónu 2014

¹² Pozri: Štatistický úrad SR, www.slovak.statistics.sk, Prešovský kraj – charakteristika regiónu 2014

Vybrané štatistické údaje

Zdroj: Prešovský kraj v číslach, r. 2013. Sekcia poskytovania štatistických produktov a služieb, Štatistický úrad SR.

2.3 Prieskum potrieb a kvality života mladých ľudí v PSK

Prieskum potrieb a kvality života mladých ľudí v PSK priniesol výsledky, ktoré umožnili identifikovať niektoré problémy a oblasti s potenciálom rozvoja mládežníckej politiky, resp. tie oblasti, ktoré by mohli byť ohrozením a vyžadujú si okamžité opatrenia.

Prieskum potrieb realizovala RMPK v období apríl – november 2014. Základný súbor výskumnej vzorky predstavovala mládež vo veku 15 - 30 rokov Prešovského kraja v počte 735 respondentov. Výberový súbor, bol determinovaný štatistickými materiálmi uvedenými pre Prešovský kraj (podľa posledného Sčítania ľudu, domov a bytov z roku 2011), pomerom zastúpenia jednotlivých vekových kategórií v okresoch Prešovského kraja. Údaje o respondentoch, ako aj výsledky dotazníkového prieskumu sú dostupné verejnosti na vyžiadanie v sídle RMPK.

Výber výsledkov prieskumu v prioritných oblastiach v prepojení na identifikáciu strategických cieľov

1. Zamestnanosť a vzdelávanie

Podľa výsledkov prieskumu je viac ako polovica respondentov vo vekovej kategórii 25 - 30 rokov zamestnaná (53,66%), druhú najväčšiu skupinu z tejto vekovej kategórie tvoria vysokoškooláci (18,9%), ďalšou sú nezamestnaní (15,85%). Sledovať zamestnanosť u 15-19 ročných nie je smerodajné, keďže z výsledkov prieskumu vyplýva, že až 96,28% mladých z tejto skupiny tvoria študenti, iba 0,77% z respondentov pracuje. Viac ako 80% mladých ľudí vo veku 20 - 24 rokov stále študuje, pracujúci tvoria 10,65% a nezamestnaní 7,74% z tejto skupiny mladých ľudí.

Podľa štatistických údajov dosahuje miera nezamestnanosti mladých ľudí do 25 rokov v SR 33,7%, pri porovnaní krajín EÚ sa nachádzame v poslednej štvrtine rebríčka (zdroj: Eurostat). Podľa štatistických údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny najpočetnejšiu skupinu nezamestnaných vo veku 25 - 54 rokov tvoria práve mladí uchádzači o zamestnanie vo veku 25 - 29 rokov. V decembri 2014 bol v rámci krajov Slovenska najväčší podiel uchádzačov o zamestnanie do 25 rokov v Prešovskom kraji (19,89%), za ním nasleduje Žilinský kraj. V podiele evidovaných nezamestnaných od 25 do 29 rokov dominuje Bratislavský kraj (14,14%), až za ním nasleduje Prešovský kraj (13,45%). K decembru 2014 tvoril podiel nezamestnaných na celkovom počte uchádzačov o zamestnanie 33,34%.¹³ V Prešovskom kraji je spomedzi krajov Slovenska najväčší počet obyvateľov a najvyšší podiel detí a mládeže od 0 do 29 rokov zo všetkých mladých žijúcich v SR (17,28%).¹⁴ Výsledky prieskumu ukazujú, že vo vekovej kategórii, kedy už mladí ľudia opúšťajú status študenta je v Prešovskom kraji zamestnaná viac ako polovica mladých ľudí od 25 do 30 rokov. Nezamestnaní tvoria iba približne 23,59% respondentov od 20 do 30 rokov. Tieto údaje sú výrazne optimistickejšie, ako v celoslovenskom priemere a regionálnej štatistike.

¹³ Pozri: Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, r. 2014.

¹⁴ Pozri: Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Štatistický úrad SR, r. 2011.

- ⇒ Spomedzi mladých ľudí od 20 do 30 rokov je vysoké percento žiakov, študentov a zamestnaných. Európska mládežnícka politika sa zameriava na tých mladých ľudí, ktorí už dlhšie nepracujú, neštudujú ani sa nijak nevzdelávajú (tzv. NEET)¹⁵. Na základe analýzy štatistických údajov Úradu práce môže ísť v Prešovskom kraji o približne 24% mladých ľudí vo veku 20 - 30 rokov.¹⁶ Ciele v oblasti zamestnanosti by mali byť na jednej strane venované tejto cieľovej skupine NEET, zároveň však príprave mladých na vstup na trh práce a umožnenie získania kompetencií a zručností, ktorými by mohli dosiahnuť konkurenčnú výhodu. Ako možné spôsoby, ktoré by mohli nahradiť nedostatok skúseností z praxe prichádzajú do úvahy napr.: prax počas štúdia, účasť na školeniach a tréningoch realizovaných s použitím neformálnym technik a metód, účasť na stážach, projektoch, zahraničných výmenách a pod., účasť v mládežníckych zastupiteľských orgánoch a mládežníckych organizáciách, dobrovoľná práca v mimovládnych organizáciách.
- ⇒ Dôležité je taktiež pracovať na tom, aby táto ich aktivita mimo školského vzdelávania bola uznávaná nie len zamestnávateľmi, ale aj subjektmi mládežníckej politiky a verejnými inštitúciami.
- **Problém: Nedostatočná pripravenosť na trh práce. Nejasnosť v otázke výberu školy a povolania. Existencia skupiny mladých ľudí, ktorá nepracuje na rozvoji vlastných zručností (nie je v procese prípravy na zamestnanie, nevzdeláva sa iným spôsobom), čím sa znižujú šance na uplatnenie na trhu práce.**

Viac ako 60% mladých ľudí vo veku 15 - 30 rokov, či už študentov alebo pracujúcich, deklaruje potrebu doplnkového príjmu, teda potrebu privyrobiť si prostredníctvom brigády, ďalšieho pracovného pomeru, živnosti popri pracovnom pomere a pod. Iba 37% mládežníkov si nepotrebuje privyrábať.

- ⇒ Napriek tomu, že mladí ľudia sú pomerne spokojní so svojou životnou úrovňou, vyhľadávajú alebo plánujú využívať ďalší zdroj príjmov. Zistenia naznačujú, že vyššia úroveň príjmov by prispela k väčšej spokojnosti a teda aj kvalite života mladých ľudí.

2. Tvorivosť a podnikavosť

Mladí ľudia vo všeobecnosti vnímajú veľmi citlivo možnosti na vlastnú sebarealizáciu. Z prieskumu vyplýva, že najviac priestoru na sebarealizáciu majú mladí v škole (až 66,79% žiakov a študentov rôznych typov škôl, uvádza, že má dostatok príležitostí na vlastnú sebarealizáciu v samotnej škole). Menej možností realizovať sa majú mladí v obci alebo meste, kde žijú (približne 46%). Značne málo priestoru realizovať sa prináša mladým ľuďom ich pracovné prostredie (približne 40%). Až 60,44% pracujúcich sa k tejto otázke vyjadruje negatívne. Táto skutočnosť vyplýva pravdepodobne z toho, že ani dnes mnoho mladých ľudí nerobí to, čo by naozaj chcelo alebo nemôžu z rozličných dôvodov využívať

¹⁵ Správa o mládeži uvádza: NEET = not in education, employment or training, ide o mladých ľudí, ktorí neštudujú, nepracujú a ani sa inak nevzdelávajú, ich podiel na Slovensku je 18,70 % (Európsky priemer v roku 2011 bol 15,40 %). Pozri Správa o mládeži, IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2014, s. 6.

¹⁶ Výpočet spracovateľov Stratégie podľa porovnania údajov Mesačnej štatistiky o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny z roku 2014.

v zamestnaní svoj potenciál. Väčšina mladých ľudí (89,3%) uvádza, že nachádza príležitosť na vlastnú sebarealizáciu práve vo voľnom čase, čo voľnému času dáva pridanú hodnotu.

⇒ Túžba po sebarealizácii je často práve tým podnetom, ktorý vedie mladých ľudí k podnikaniu. Tvorivosť mladých sa prejavuje v ich bežných činnostiach a prostredí, kde žijú. Jedným z cieľov mládežníckej politiky je podporovať tvorivosť a inovatívnosť mladých ľudí tvorbou príležitostí pre sebarealizáciu v prostredí, kde žijú a trávia väčšinu času. Cieľom je podporiť prezentáciu pozitívnych príkladov úspešných nápadov mladých ľudí v oblasti podnikania, záľub a vedy (príklady pozitívnej praxe) a vytvárať stále nové možnosti pre využitie tvorivého potenciálu mladých ľudí v škole, obci, vo voľnom čase a v zamestnaní.

- **Problém: Nízka ponuka možností sebarealizácie mladých na miestnej úrovni samosprávy a v zamestnaní.**

Najväčšiu príležitosť na sebarealizáciu ponúka mladým ľuďom školské prostredie. Je potrebné pracovať na tom, aby túto pozitívnu skúsenosť prenášali aj do života vo svojej obci/meste alebo na pracovisku. Cieľom zamestnávateľov, by mala byť otvorenosť voči podnetom mladých ľudí na pracovisku a hľadanie nástrojov na podporu tvorivosti, kreativity a inovácii, ktoré môžu na pracovisko mladí ľudia priniesť. Mladí ľudia sa tak môžu stať hlavnou silou rozvoja a prosperity firmy alebo podniku a zároveň realizovať svoje sny a vízie.

- **Problém: Nedostatočné povedomie o úspešných iniciatívach a projektoch mládeže.**

Najviac príležitostí na sebarealizáciu nachádzajú mladí vo svojom voľnom čase. Je to čas mimo pracovných činností/školských povinností, nevyhnutných činností, samoobslužných činností (spánok, jedlo, hygiena, cesta do práce/školy a pod.), čas určený na regeneráciu, telesný a duševný rozvoj. Mládež Prešovského kraja má podľa výsledkov prieskumu v priemere počas pracovného dňa 4,72 hod. voľného času, v dňoch pracovného pokoja v priemere 8,79 hod. Všetky tri vekové kategórie (15 - 19, 20 - 24, 25 - 30) uvádzajú skoro rovnakú kvantitatívnu hodnotu voľného času počas pracovného dňa, evidentný rozdiel je len vo voľných dňoch, kde kategória stredoškolskej mládeže uvádza o čosi vyššiu hodnotu voľného času (viac voľného času najmladšej vekovej kategórie vyplýva z nižšej miery zaťaženia povinnosťami, vyššej miery viazaného voľného času). Mládež od 20 do 30 rokov má v priemere rovnaký voľný čas v dňoch pracovného pokoja.

Mladí ľudia najčastejšie trávia voľný čas v rodine, za počítačom/na internete/hraním videohier a návštevou priateľov a známych. Menej časté je trávenie voľného času pri týchto aktivitách: sledovanie TV/rozhlasu, aktívny šport, čítanie kníh, posedenie v kaviarni/pohostinstve, turistika/výlety/príroda. Najmenej často vyberali mladí ľudia z ponúkaných činností čítanie novín a časopisov a návštevu kina. Trávenie voľného času v rodine a s priateľmi napomáha budovaniu a rozvoju sociálnych vzťahov a je potešujúce, že mládež udržiava sociálne kontakty a takýto spôsob trávenia voľného času uvádzajú na prvom a treťom mieste. Druhý najčastejší spôsob trávenia voľného času mládeže – za počítačom, internetom alebo hraním PC hier – naopak sťažuje mladým ľuďom aktívne začlenenie sa do spoločnosti. Zároveň však môže pozitívne rozvíjať ich počítačové zručnosti.

Netreba však zabúdať na súvislosť medzi trávením voľného času a závislosťami, kde sa závislosti mladých súvisiace s PC a sociálnymi sieťami pohybujú na úrovni 7% až 8%.

⇒ Cieľom mládežníckej politiky je zmysluplné trávenie voľného času, teda spôsobom, pri ktorom by mohli mladí rozvíjať svoju osobnosť a získavať nové zručnosti. Predpokladom je dostatočná ponuka alternatívnych aktivít pre trávenie voľného času v kolektíve rovesníkov, ľudí s podobnými záujmami a udržanie mladých ľudí v sociálnom styku prostredníctvom pre nich zaujímavých aktivít. Cieľom je prepojenie výhod, ktoré prináša súčasná informačná doba a moderné technológie a prirodzenej potreby človeka žiť v spoločnosti.

- **Problém: Nedostatočná ponuka porovnateľne prítiažlivých aktivít pre mladých ľudí v sociálnych skupinách a komunitách.**

3. Dobrovoľníctvo

Angažovanosť mladých ľudí v rozličných formách dobrovoľníckych aktivít vo veku 15 - 29 rokov v Prešovskom kraji pre dobrovoľnícku činnosť je pomerne vysoká. Až 36% mladých ľudí odpovedalo kladne na otázku: Vykonávaš v súčasnosti dobrovoľnícke aktivity? 58% respondentov odpovedalo záporne a 6% sa k tejto otázke nevyjadrilo. Toto číslo mierne zaostáva za celoslovenským priemerom, kde sa 49,2% mládežníkov angažuje vo formálnom alebo neformálnom dobrovoľníctve (údaj pochádza z roku 2012)¹⁷. Medzi mladými ľuďmi v Prešovskom kraji je dobrovoľnícky najviac aktívna mládež vo veku 15 - 19 rokov, čiže ide o stredoškolskú mládež. Zhruba polovica stredoškolskej mládeže v súčasnosti vykonáva dobrovoľnícku prácu. Najvyššiu mieru voľby zápornej odpovede vykazujú skupiny nezamestnaných, vysokoškolákov, pracujúci a skupina mladých na materskej/rodičovskej dovolenke. Najväčší počet dobrovoľníkov v súčasnosti tvoria vysokoškolskí študenti. Až 38% z nich vykonáva rôzne dobrovoľnícke aktivity.

Z mladých ľudí, ktorí vykonávajú dobrovoľnícke aktivity, ich väčšina vykonáva v priemere raz týždenne (33,1% z celkového počtu dobrovoľníkov). Približne 19% mladých vykonáva dobrovoľnícke aktivity denne a približne 18% raz za mesiac. Spomedzi mladých ľudí, ktorí sa dobrovoľníctvu nevenujú, takmer 30% vyjadrilo záujem o vykonávanie dobrovoľníckych aktivít v budúcnosti. Iba 18% z mládežníkov sa nechce venovať dobrovoľníctvu. V Prešovskom kraji teda existuje veľká skupina mladých do 30 rokov, ktorí sú ochotní dobrovoľničiť alebo potrebujú pozitívnu motiváciu a príležitosť prejavíť sa aj v tejto činnosti.

⇒ Dobrovoľnícke aktivity sú často pre mladých ľudí príležitosťou pre získanie praktických zručností a skúseností. Tieto následne mládež vo veľkej miere uplatňuje aj na trhu práce. Najmenej dobrovoľníkov je práve v radoch nezamestnaných, teda u mladých ľudí, ktorí majú na výkon takýchto činností relatívne najväčší priestor. Dôvodom pritom nie je nedostatok dobrovoľníckych príležitostí, ale nezáujem týchto mladých ľudí. Prioritou mládežníckej politiky by preto mala byť motivácia nezamestnaných mladých ľudí

¹⁷ Pozri: Správa o mládeži 2014 – Situačná analýza kvality života mladých ľudí v SR, IUVENTA, s. 81.

k účasti na dobrovoľníckych aktivitách v ich okolí. Zároveň sa mimovládne organizácie, ktoré najčastejšie využívajú prácu dobrovoľníkov stretávajú s problémom nedostatočného finančného zabezpečenia koordinačných činností pre dobrovoľníkov a nedostatočnou personálnou pripravenosťou (chýbajú vyškolení koordinátori dobrovoľníkov). Cieľom je pripraviť koordinátorov dobrovoľníkov na prácu s dobrovoľníkmi a trénovať zástupcov mimovládnych organizácií v oblasti získavania zdrojov pre podporu dobrovoľníckej činnosti.

- **Problém: Nízky záujem nezamestnaných o dobrovoľnícke aktivity, pričom tieto môžu byť jedným z nástrojov získavania kompetencií a pracovných návykov. Chýbajúci vyškolení koordinátori dobrovoľníkov a nízke zdroje na zabezpečenie koordinácie dobrovoľníckych aktivít.**

4. Zdravie

Prieskum priniesol závažné zistenia o vnímaní psychického zdravia mladými ľuďmi. Až u 81% mládeže sme zaznamenali subjektívne vnímanú psychickú nepohodu. Medzi jej najfrekvencovanejšie prejavy patrí únava, stres, problémy vo vzťahoch, zábudlivosť, strach či prepracovanosť. Ďalej nasleduje psychická vyčerpanosť, nespavosť, problém s výzorom. Časť prejavov je z psychologického hľadiska možné považovať za psychické problémy (najmä v prípade chronickej únavy, psychickej vyčerpanosti a nespavosti). Respondenti pri tejto otázke mohli zaškrtnúť neobmedzený počet problémov. Relatívnu početnosť jednotlivých prejavov psychickej nepohody považujeme za alarmujúcu. Často dochádza ku kombinácii viacerých prejavov, ktoré ďalej prehľbujú pocit psychickej nepohody a môžu viesť až ku klinickým diagnózam. Medzi problémy, ktorým mladí ľudia čelia v najväčšej miere (denne) patrí únava a stres. Viackrát týždenne zápasia so zábudlivosťou, vzťahmi, prepracovanosťou a psychickou vyčerpanosťou. Pri posúdení piatich najčastejších problémov, ktoré trápia mládež (ide o únavu, stres vzťahy, zábudlivosť, prepracovanosť) u každého z nich dominuje frekvencia viackrát za týždeň. Približne 16% mladých ľudí trpí denne stresom a sedemnástim percentám narušajú psychickú pohodu vzťahy.

Väčšina mladých ľudí vníma svoje fyzické zdravie ako výborné, dobré a celkom dobré - takmer 95% mladých ľudí vo veku 15 - 30 rokov. Iba necelých 5% ho hodnotí ako nie veľmi dobré a zlé. Z hľadiska zdravia sa výborne cítia častejšie muži (cca 37%) ako ženy (cca 28%). Najzdravšie sa cítia mladí vo veku 15 - 19 rokov – výborné zdravie uvádza až 43% účastníkov prieskumu. Vyššie percento nespokojnosti s vlastným zdravím proklamujú mladí ľudia vo veku 25 - 30 rokov (cca 8%), ktorí častejšie ako mladšie kategórie uvádzali odpovede „nie celkom dobre“ a „zle“.

Prieskum sledoval aj závislosti u mladých ľudí. Menej ako polovica respondentov nemá žiadne závislosti (45,44%). Mládež najčastejšie pociťuje závislosť na alkohole (18,5%) a cigaretách (15,4%); respondenti mohli uvádzať viacero odpovedí). S väčším odstupom uvádzajú závislosť na sociálnych sieťach, mobile a PC hrách (od 7,3% do 8,9%). Ľahkým drogám a iným závislostiam holduje len malá časť mladých ľudí (3% až 4%).

- ⇒ Vzhľadom k miere psychických problémov, ktoré mladí ľudia prekonávajú je úlohou aktérov mládežníckej politiky sledovať mieru psychickej záťaže mladých ľudí a podporovať programy, ktorých cieľom je odbúravať prehnanú a jednostrannú záťaž mladých.
- ⇒ Predchádzanie závislostiam je ďalším cieľom mládežníckej politiky, ktorý vyplýva z výsledkov prieskumu. Prioritou je podpora programov prevencie závislostí a liečby závislosti.
- **Problém: Časté psychické problémy spôsobené psychickou záťažou. Vysoká miera závislosti na cigaretách a alkohole, nárast nebezpečenstva nelátkových závislostí (internet, sociálne siete).**

5. Kvalita života a sociálne začlenenie

Mládež Prešovského kraja pozitívne hodnotí svoju životnú úroveň. V škále od dostatočnej zabezpečenosti po nedostatočnú, 61% mladých ľudí uvádza pozitívnu odpoveď (teda ich kvalita života je uspokojivá, majú dostatočný príjem, môžu si odkladať časť príjmu do budúcnosti, nepociťujú nedostatok hmotných statkov a podieľajú sa na kultúrnom živote). Približne 21% mladých ľudí považuje svoje hmotné zabezpečenie za postačujúce, nepociťujú deficit statkov, avšak bez možnosti tvorby úspor alebo účasti na spoločenskom živote. Takmer 8% mladých ľudí môže uspokojiť iba svoje základné potreby a približne 3% mládežníkov prežívajú zo dňa na deň alebo im príjem nepostačuje ani na zabezpečenie základných životných potrieb. Nedostačujúcu životnú úroveň najčastejšie uvádzali ľudia s ukončeným stredoškolským vzdelaním bez maturity.

Podľa údajov z roku 2012 je miera rizika chudoby v Prešovskom kraji 19,9% (je to najvyššia miera ohrozenia spomedzi krajov, celoslovenský priemer je 13%). Najviac ohrození chudobou sú nezamestnaní, penzisti, rodiny, ktoré majú tri a viac detí a osamelí rodičia s deťmi.¹⁸

- ⇒ Percento mladých ľudí, ktorí sa nachádzajú na hranici chudoby nie je vysoké, ale starostlivosť o túto cieľovú skupinu je nevyhnutná. V 21. storočí si spoločnosť, ktorá sa cíti takmer na vrchole svojho vývoja, nemôže zakrývať oči pred nedostatkom, ktorým trpí mládež. Cieľom je identifikácia mládeže z nízkopříjmových rodín a materiálna, ako aj nemateriálna pomoc na základe individuálneho prístupu. Úlohou aktérov mládežníckej politiky je pomôcť mladým ľuďom vymaniť sa z tohto rizika s využitím ich vlastného potenciálu a kapacít. Práve mladí ľudia môžu byť nositeľmi zmeny.
- **Problém: 1/10 mladých ľudí v Prešovskom kraji hodnotí svoju životnú úroveň ako nedostatočnú. Ide o mladých ľudí ohrozených chudobou.**

V rámci prieskumu hodnotili mladí ľudia spokojnosť s vlastným životom. Z celkového počtu respondentov 735, je 32,7% veľmi spokojných so životom; 56,9% nie je vždy spokojných so životom, ale tešia sa z neho. Ak spočítame tieto dve skupiny, tak sa jedná

¹⁸ Pozri: Prieskum príjmov a životných podmienok domácností za rok 2012, Štatistický úrad SR.

zhruba o 90% respondentov, ktorí majú pozitívny postoj k životu. Približne 7,5% mladých ľudí nie je spokojných so životom a často sa pýtajú ako žiť, 1,9% vôbec nie je spokojných so životom a ich život nemá zmysel. Aj keď je pomer pozitívneho a negatívneho vzťahu k životu u mladých ľudí pomerne optimistický, negatívny postoj k životu v miere približujúcej sa takmer 10% je varovným signálom a v súvislosti s psychickými problémami, ktoré proklamujú mladí ľudia poukazuje na potrebu venovať sa problematike psychického zdravia mládeže. Prieskum zároveň ukazuje, že najmenej pozitívnu skupinou sú nezamestnaní mladí ľudia, ktorí tvoria najväčšiu skupinu tých, ktorí v najväčšej miere uvádzajú, že nie sú spokojní so svojím životom a často sa pýtajú ako a prečo žiť (takmer 27% z nezamestnaných mladých uvádza tieto odpovede). Najspokojnejší (v zmysle uvádzania pozitívnych odpovedí) sú žiaci učebných odborov. Ak prihliadame na ukončené vzdelanie, tak najpočetnejšiu skupinu mladých ľudí spokojných so svojím životom tvoria tí, ktorí majú ukončené vysokoškolské vzdelanie II. stupňa.

⇒ Dosiahnuť 100% spokojnosť mladých ľudí je nereálne. Mladým ľuďom, ktorí sa pýtajú „ako žiť“ alebo si myslia, že ich život nemá zmysel, je možné pomôcť prostredníctvom sociálno-psychologickej podpory a poradenstva. Šírenie informácií o tom, kde môžu nájsť mladí pomoc a mentorskými programami pre mladých môže dospelá populácia prispieť k prekonávaniu prekážok pri prechode z detstva do dospelosti. K dosiahnutiu zmeny by mohli ako čiastkové riešenie prispieť napr. adaptačné kurzy pre prvý ročník SŠ a VŠ, ako prostriedok rýchlejšej adaptácie na nové prostredie a socializáciu študentov.

- **Problém: Takmer 10% mladých ľudí v Prešovskom kraji nie je spokojných so svojím životom. Ťažkosti pri prechode z detstva do dospelosti im spôsobuje neorientovanosť (hľadanie cesty a seba samých).**

6. Hodnoty a vzťahy

Hodnoty, ktoré mladí ľudia považujú vo svojom živote za dôležité veľa napovedajú o ich ďalšom životnom smerovaní, ovplyvňujú ich v rozhodovaní a konaní. Na prvom mieste je podľa zistení prieskumu u mládežníkov rodina a deti, na druhom a treťom mieste zdravie a priateľstvo. S menším odstupom nasleduje práca a vzdelanie. Najmenej preferovanými hodnotami je vlastenectvo, solidarita, účasť na verejnom živote, zodpovednosť za druhých a tolerancia. Výsledky prieskumu ukazujú, že hodnoty tolerancie a solidarity rovnako aj participácie na verejnom živote nie sú pre mládež kľúčové. Za pozitívnu považujeme skutočnosť, že mladí ľudia prikladajú veľkú váhu rodine. Na základe výsledkov výskumov z rokov 2000 – 2009 je možné porovnať poradie hodnôt so Slovenským priemerom. Mladí ľudia v skúmanom období pripisovali najväčší význam hodnotám v tomto poradí: zamestnanosť, šťastné manželstvo a deti, spokojný a harmonický život, zdravie, priateľstvo.¹⁹ Pri porovnaní výsledkov možno konštatovať, že hodnota rodiny, zdravia a priateľstva predchádza u mladých ľudí v Prešovskom kraji hodnote zamestnania.

Jednou z hypotéz, ktorej overenie priniesli výsledky prieskumu je predpoklad, že mládež, ktorá sa občiansky angažuje bude mať odlišný rebríček hodnôt. Vplyv občianskej

¹⁹ Pozri: Posthodnoty: Postoje a hodnoty mladých; Trendová analýza za roky 2000 - 2009.

angažovanosti na hodnoty mladých, nie je výrazný. Je možné badať isté rozdiely, ale neexistuje výrazný rozdiel v poradí hodnôt u oboch skupín. Poradie prvých štyroch hodnôt: rodina, zdravie, priateľstvo, práca je totožné u oboch skupín. U občiansky neangažovaných ďalej pokračuje voľný čas, ktorý u druhej skupiny je na ôsmom mieste. Potom u oboch skupín nasleduje vzdelanie, náboženstvo, ďalej osobná sloboda, morálne princípy, sebarealizácia. Občiansky neangažovaní pokladajú majetok za podstatnejší (poradie 8), u druhej skupiny je až na dvanástom mieste. Možno pozorovať menšie odlišnosti vo vnímaní hodnoty voľného času a majetku u občiansky angažovaných mladých ľudí a tých, ktorí sa neangažujú vo verejnom živote.

⇒ Znepokojujúce je zistenie, že medzi mladými ľuďmi sú hodnotám tolerancie, solidarity a zodpovednosti za druhých venované posledné miesta v poradí hodnôt. Nízka miera vnímavosti k týmto hodnotám, naznačuje väčšiu mieru tolerancie a solidarity s členmi spoločnosti, ktorým hrozí sociálna exklúzia. Cieľom mládežníckej politiky je podporovať citlivé vnímanie problémov ľudí nachádzajúcich sa na okraji sociálneho vylúčenia, pre uľahčenie ich opätovného začlenenia do spoločnosti. Úlohou aktérov mládežníckej politiky je spolupracovať so zástupcami mimovládnych organizácií pri pôsobení na mládež smerom k uznaniu znevýhodnených skupín a podpore sociálnej solidarity (nie distributívnej spravodlivosti). Viest' mladých ľudí tak, aby dokázali pristupovať k ostatným členom spoločnosti s úctou a rešpektom.

Blízke vzťahy vo svojom okolí hodnotia mládežníci v Prešovskom kraji ako veľmi dobré a dobré (u všetkých vekových kategórií sa výsledok blíži alebo presahuje 90%). Za nie veľmi dobré a zlé ich považuje približne 7% mládežníkov. Vzťahy v blízkom okolí u mladých žijúcich v meste a na vidieku sa nelíšia. Viac mužov ako žien považuje blízke vzťahy za veľmi dobré alebo dobré, naopak viac žien hodnotí svoje blízke vzťahy s okolím ako nie celkom dobré a zlé (ženy 9,34%, muži 4,95%). Vzťahy v širšom okolí najpozitívnejšie (ako veľmi dobré) hodnotia mladí vo veku 15 - 19 rokov a 25 - 30 rokov. Celkové hodnotenie vzťahov so širším okolím u mladých ľudí v Prešovskom kraji je z viac ako 90% dobré až veľmi dobré.

⇒ Počas workshopu venovanému jednej z tém prioritných oblastí Stratégie SR pre mládež – duševnému zdraviu, pomenovali mladí ľudia niekoľko negatívnych vplyvov na ich duševné zdravie. Okrem tých problémov, ktoré už boli spomenuté v časti venovanej zdraviu, mladí uviedli ako problémové vzťahy v rodine. Naopak medzi faktory, ktoré prispievajú k duševnej pohode zaradili harmóniu v rodine, absenciu konfliktov, pomoc a podporu okolia a duševnú vyrovnanosť.²⁰ S prihliadnutím na skutočnosť, že mladí ľudia uvádzajú na prvom mieste v hodnotovom rebríčku rodinu a na skutočnosť, že rodina je trvale u Európanov aj Slovákov najdôležitejšou životnou hodnotou²¹, cieľom

²⁰ Workshopu sa zúčastnili zástupcovia žiackych školských rád z Prešovského kraja, bol vedený PhDr. V. Gallovou z Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Prešove.

²¹ Podľa výskumu európskych hodnôt, hodnotu rodiny uvádza ako veľmi dôležitú takmer 90% Slovákov. Podklady k tlačovej besede Sociologického ústavu SAV k zisteniam výskumu európskych hodnôt EVS 2008 na Slovensku.

mládežníckej politiky, by malo byť posilnenie vzťahov medzi jednotlivými členmi rodiny a podpora medzigeneračného dialógu.

7. Participácia

Participácia mládeže na verejnom živote je pomerne nízka. Iba 34% mladých ľudí v Prešovskom kraji sa podieľa na živote obce/mesta alebo je iným spôsobom občiansky aktívna. 66% mladých ľudí na otázku o účasti na verejnom živote odpovedalo záporne. Ženy a muži vo veku 15 - 30 rokov sa podieľajú na verejnom živote v takmer rovnakej miere, muži o čosi viac (35,54%) ako ženy (32,53%). Spomedzi vekových kategórií sa k participácii na verejnom živote hlási najviac mládeže vo veku 15 - 19 rokov (cca 36%), oproti ďalším dvom vekovým kategóriám majú len približne 4% náskok. Viac mladých ľudí participuje v meste ako v obciach (u mužov je rozdiel medzi obecnou a mestskou participáciou pomerne markantný – cca 17%). Najviac mladých ľudí sa občiansky angažuje prostredníctvom dobrovoľníctva rôzneho typu a organizovaním podujatí pre verejnosť (cca 17 - 18%). S väčším odstupom nasleduje výkon aktivít v neformálnej skupine alebo občianskom združení detí a mládeže (cca 10,5 - 11,5%). Približne 7,5 - 8,5% mladých ľudí participuje prostredníctvom krúžkov a klubov pre deti a mládež, tvorbou vlastného projektu a zapojením sa do grantových schém, petičnými akciami, v žiackych školských radách alebo mládežníckych parlamentoch na školách. Na stretnutiach s poslancami a primátormi sa zúčastňuje približne 5% mladých ľudí, 2,5% sa zúčastňuje zasadnutí zastupiteľstva, 2,4% sa podieľa na aktivitách obecných rád mládeže alebo mestských mládežníckych parlamentov.

Takmer 40% mladých ľudí v Prešovskom kraji je členom nejakej organizácie. Vo veku 15 - 19 rokov je to až 46,36% mladých ľudí, ktorí sa hlásia k členstvu v organizácii (zároveň je tento počet o približne 10% vyšší ako v ostatných dvoch vekových kategóriách). Mužov je v organizáciách o 5,3% viac, ako žien. Najviac mladých ľudí celkovo je členom detskej/mládežníckej organizácie, športového klubu alebo náboženskej organizácie.

⇒ Účasť mladých ľudí na verejnom živote je podmienkou demokratického fungovania spoločnosti. Participácia mládeže na úrovni 30% nie je postačujúca. Mladí ľudia majú mať dostatok príležitostí ovplyvňovať a utvárať politiku na miestnej, regionálnej, národnej aj európskej úrovni. Úlohou mládežníckej politiky na úrovni kraja je vytvárať príležitosti pre spoluúčasť na rozhodovaní (neobmedzovať participáciu na volebné právo), informovať mladých ľudí o možnostiach účasti, iniciovať a podnecovať účasť mladých v komisiách, pracovných skupinách a poradných orgánoch na miestnej aj regionálnej úrovni, vypočuť názory mladých ľudí a reagovať na ich potreby.

- **Problém: Nízka miera participácie mladých ľudí na správe vecí verejných. Iba minimum mladých ľudí sa zúčastňuje na stretnutiach so zástupcami samosprávy, zasadnutí mestských a obecných zastupiteľstiev alebo je členom obecných rád mládeže/mestských mládežníckych parlamentov.**

8. *Mládež a svet*

Podiel mládeže v populácii na Slovensku dlhodobo klesá, prehlbuje sa nerovnomerné zastúpenie populácie mladých ľudí v regiónoch Slovenska. Zmeny v početnosti mládeže v regiónoch SR sú spojené s priestorovou mobilitou mládeže. Výraznejší odliv ľudského potenciálu z územia je dôsledkom nízkej príjmovej úrovne, nepriaznivých podmienok bývania, nízkej úrovne vzdelávania a vysokej miery nezamestnanosti. Prejavujú sa preferencie mládeže sťahovať sa do ekonomicky silných regiónov alebo regiónov s vysokou kvalitou života.²² Podľa prieskumu mobility pracovných síl má Prešovský kraj v dlhšom časovom horizonte najnižšiu hodnotu priemernej mzdy v porovnaní s ostatnými slovenskými krajinami a najvyššiu mieru nezamestnanosti spolu s Banskobystrickým a Košickým krajom.²³

⇒ Slovensko so svojimi krajinami, ako člen Európskej únie a eurozóny musí mobilitu pracovných síl podporovať. Cieľom mládežníckej politiky Prešovského kraja je podporovať mobilitu mládeže v záujme získavania pracovných a študijných skúseností a ponúknuť príležitosti pre uplatnenie nadobudnutých zručností a kompetencií na území kraja.

- **Problém: Odliv pracovných síl a personálnych kapacít mimo Prešovského kraja.**

9. *Práca s mládežou*

Slovenský prieskum kompetencií pracovníkov s mládežou so špeciálnymi potrebami prináša informácie o úrovni kompetencií, vzdelávacom potenciáli a potrebách pracovníkov s mládežou.²⁴ Pracovníci s mládežou so špeciálnymi potrebami (PsŠM) považujú za najdôležitejšiu kompetenciu uplatňovanú vo svojej práci komunikáciu, motivovanie ľudí a tímovú prácu. Za najmenej dôležité pre výkon svojho povolania považujú PsŠM znalosť legislatívy a projektové myslenie. Najvyššia miera potenciálu vzdelávania sa prejavuje v oblasti finančnej gramotnosti a projektového myslenia. Najnižšia úroveň kompetencií PsŠM je práve v oblasti projektového myslenia, finančnej gramotnosti a znalosti legislatívy.²⁵

⇒ Cieľom mládežníckej politiky je zvyšovanie kompetencií pracovníkov s mládežou v oblastiach, ktoré boli identifikované ako prioritné: projektové riadenie a finančná gramotnosť.

- **Problém: Nízky počet vyškolených pracovníkov s mládežou. Neuspokojené potreby ich ďalšieho rozvoja.**

²² Pozri: Mobilita mládeže na Slovensku, IUVENTA, r. 2013.

²³ Pozri: Mobilita pracovných síl ako adaptačný mechanizmus v kontexte eurozóny (regionálne aspekty pre slovenskú ekonomiku a jej členstvo v eurozóne), r. 2009.

²⁴ Kvôli absencii výskumných zistení venovaných kompetenciám práce s mládežou všeobecne uvádzame informácie z prieskumu venovanému pracovníkom s mládežou so špeciálnymi potrebami. Predpokladáme však, že kompetencie a vzdelávacie potreby budú do vysokej miery zodpovedať aj pracovníkom s mládežou všeobecne.

²⁵ Pozri: Pracuj na sebe, pracuj s inými. Úroveň kompetencií pracovníkov s mládežou, ktorí pracujú s mladými ľuďmi so špeciálnymi potrebami, IUVENTA, r. 2013.

3 Stratégia rozvoja

3.1 Vízia a zhrnutie problematiky

Aká bude mládež v Európe, na Slovensku, v Prešovskom kraji v roku 2020?

Vízia: *Mládež pripravená na to, aby mohla využiť svoj potenciál, vedela využiť príležitosti, schopná riadiť svoje životy a rozhodovať o sebe.*

Vízia rozvoja mládeže v Prešovskom kraji sa zhoduje s víziou na národnej a európskej úrovni, ktorá je zahrnutá v príslušných strategických dokumentoch. Cieľom je, aby mladý človek v roku 2020 bol informovaný, aktívny, uvedomujúci si zodpovednosť za svoje konanie, rozvíjajúci svoju osobnosť a vedomý si potreby podieľať sa na spoločenskom a politickom dianí na miestnej a regionálnej úrovni. Je to mladý človek, ktorý disponuje potrebnými zručnosťami, vedomosťami a skúsenosťami pre vedenie kvalitného a plnohodnotného života.

Spoločné úlohy vychádzajúce zo Stratégie EÚ pre mládež sú prenesené do strategických cieľov Stratégie PSK pre mládež:

- vytvoriť viac príležitostí (zlepšiť prístup) na získanie zručností a vedomostí pre prax,
- ukázať solidaritu a ochotu pomôcť,
- dať priestor mladým vyjadriť sa a podieľať sa na rozhodovaní,
- rozvíjať ľudský kapitál pracovníkov s mládežou, mládežníckych vedúcich a mladých vedúcich,
- podporiť spoluprácu medzi politikami mládeže.

Pre efektívny rozvoj mládežníckej politiky je v súlade so strategickými dokumentmi EÚ a SR dôležité uplatniť dvojaký prístup:

- investovať do mládeže,
- posilniť postavenie mládeže.²⁶

3.2 Strategické ciele a opatrenia

Prešovský kraj je z hľadiska počtu obyvateľov najväčší spomedzi krajov Slovenska. Žije tu aj najväčší počet detí a mládeže vo veku od 0 do 29 rokov.²⁷ V pomere mladých ľudí k ostatnému obyvateľstvu ho v prvenstve predbieha Košický kraj. Prešovský kraj má potenciál uspokojiť a rozvíjať mladých ľudí žijúcich na jeho území, ak sa zameria na oblasti rozvoja reflektujúce reálne a aktuálne potreby mladých ľudí a zároveň podporí svoje regionálne špecifiká.

²⁶ Stratégia EÚ pre mládež – investovanie a posilnenie postavenia mládeže, 2009.

²⁷ Sčítanie obyvateľov, domov a bytov. Štatistický úrad SR, r. 2011.

Z prieskumu potrieb a kvality života mladých ľudí v Prešovskom kraji vyplynuli tieto závery, ktoré boli základom pre stanovenie **prioritných oblastí**²⁸:

- Mladí ľudia v Prešovskom kraji sú pomerne spokojní so svojou životnou úrovňou a kvalitou života.
- Približne jedna tretina z nich sa zúčastňuje verejného života a zapája sa do dobrovoľníckych aktivít.
- Príležitosti na seberealizáciu nachádzajú mladí ľudia predovšetkým vo voľnom čase.
- Voľný čas trávia najčastejšie s rodinou, priateľmi alebo za počítačom/komunikáciou na sociálnych sieťach/hraním hier.
- So svojim fyzickým zdravím sú do veľkej miery spokojní.
- Hodnotové orientácie mladých ľudí vychádzajú z hodnôt rodiny, zdravia a priateľstva.
- Takmer polovica mladých ľudí v Prešovskom kraji je členom nejakej organizácie.
- Najčastejšie ide o detské/mládežnícke organizácie, športové kluby alebo náboženské organizácie.

Strategické ciele v jednotlivých prioritných oblastiach sú zamerané na zmiernenie týchto negatívnych javov a problémov mladých ľudí:

- V oblasti psychického zdravia trápi mládež veľké množstvo problémov niekoľkokrát v týždni.
- V Prešovskom kraji je takmer štvrtina mladých ľudí vo veku 20 až 30 rokov nezamestnaná.
- Približne desatina mladých zastáva negatívny postoj k životu a úroveň ich kvality života je na hranici chudoby.
- Viac ako polovica mladých ľudí potvrdila potrebu doplňujúceho príjmu.
- Iba menej ako polovica mládeže nepociťuje žiadne závislosti.
- Spomedzi najčastejších závislostí prevládajú látkové – na cigaretách a alkohole.
- Hodnoty solidarity a tolerancie sa nachádzajú v hodnotovom rebríčku mladých pomerne nízko. Najmenej preferovanou hodnotou mladých je vlastenectvo.

S ohľadom na snahu o nadviazanie na existujúce strategické dokumenty vyššieho rádu sme sa stotožnili so siedmimi prioritnými oblasťami Stratégie EÚ a SR pre mládež. Niektoré oblasti identifikované v strategických dokumentoch národnej úrovne a úrovne EÚ boli rozšírené alebo naopak zúžené. V snahe zohľadniť regionálne špecifiká a reagovať na výsledky prieskumu došlo k zlúčeniu oblasti vzdelávania a zamestnávania, ktoré majú markantný vplyv na kvalitu života mladých ľudí v regióne. Podnetom je predpoklad, že spoločné ciele a úsilie v daných oblastiach prinesú želateľné výsledky. Prepojenie oboch oblastí je pragmatickým riešením, keďže sa ukázalo, že ciele a opatrenia v samostatných oblastiach zamestnanosť a vzdelávanie sa prekrývajú alebo sú prepojené. Základom je snaha o výchovu a vzdelávanie takým spôsobom, aby mladí ľudia v Prešovskom kraji dokázali lepšie využívať príležitosti na získavanie kompetencií a skúseností, ktoré povedú k zvýšeniu

²⁸ Konkrétnejšie východiská a výsledky prieskumu sa nachádzajú v analytickej časti dokumentu, resp. v informačnej brožúre Vybrané výsledky prieskumu potrieb a kvality života mladých ľudí v Prešovskom kraji, 2014.

ich uplatniteľnosti na trhu práce. Oblasť sociálneho začlenenia bola rozšírená o tému kvalita života mladých ľudí, čo je opäť reakciou na zistenia prieskumu, doplnené cieľmi a návrhmi opatrení odrážajúcimi aktuálne zistenia o potrebách mladých ľudí v PSK. Okrem siedmich prioritných oblastí, ktoré vychádzajú z európskej a národnej stratégie sa súčasťou Stratégie PSK pre mládež stáva aj nová úloha pre mládežnícku prácu. Oblasť práce s mládežou sa stala súčasťou prioritných cieľov. Špecifický priestor v Stratégii PSK pre mládež je venovaný oblasti „hodnôt a vzťahov“. Ide o novú oblasť, ktorá v európskej a národnej dimenzii mládežníckej politiky absentuje. Dôvodom pre jej zaradenie do prioritných oblastí je zhoršenie kvality medziľudských vzťahov. Z výsledkov prieskumu hodnôt mladých ľudí vyplýva, že mládež v Prešovskom kraji pripisuje väčší význam rodine ako zamestnaniu, či vzdelávaniu. S prihliadnutím na vnímanie hodnoty rodiny v porovnaní s celoslovenským priemerom možno považovať túto skutočnosť za regionálne špecifikum v rámci Slovenskej republiky. Aj keď z prieskumov (v rámci SR aj regiónu) vyplýva, že mladí ľudia považujú vzťahy v rodine a blízkom okolí za dobré, čoraz častejšie sa mládežníci zdôverujú s problémom nadväzovať nové vzťahy a zhoršenou schopnosťou priamo komunikovať so svojimi rovesníkmi a okolím.²⁹ Ciele a opatrenia v prioritnej oblasti „Hodnoty a vzťahy“ sú smerované k podpore preferovaných duchovných hodnôt a upevneniu rodinných vzťahov.

Zamestnanosť a vzdelávanie

Spomedzi mladých ľudí vo veku 20 až 30 rokov, žijúcich v PSK, je vysoké percento žiakov, študentov a zamestnaných. Európska mládežnícka politika sa zameriava na tých mladých ľudí, ktorí už dlhšie nepracujú, neštudujú ani sa nevzdelávajú (tzv. NEET – not in education, employment or training). V prípade Prešovského kraja môže ísť o približne 24% mladých ľudí vo veku 20 - 30 rokov³⁰ z registrovaných nezamestnaných.

Cieľ: Pripraviť mladých ľudí v Prešovskom kraji na prechod zo školy do zamestnania prostredníctvom formálneho a neformálneho vzdelávania podporou rozvoja zručností a nadobudnutím kompetencií pre trh práce.

Opatrenia:

- Identifikovať kompetencie a zručnosti pre rozvoj NEETov.
- Zvýšiť účasť mládeže na školeniach a tréningoch realizovaných s použitím neformálnych techník a metód, účasť na stážach, projektoch, zahraničných výmenách a pod., účasť v mládežníckych zastupiteľských orgánoch a mládežníckych organizáciách.

²⁹ Tieto zistenia vyplývajú z pravidelnej komunikácie členov projektových tímov RMPK (lektori, facilitátori, školitelia) počas realizácie vzdelávacích a informačných aktivít s mladými ľuďmi.

³⁰ Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, r. 2014.

- Podporiť dobrovoľnú prácu mládeže v záujme dosiahnutia kompetencií a zručností mladých ľudí pre prax a zamestnanie.
- Sprístupniť kariérne poradenstvo a poradenské služby formou koučingu pri výbere ďalšieho štúdia a zamestnania žiakov a študentov stredných a vysokých škôl.
- Podporiť transformáciu pozície výchovného poradcu (v prostredí SŠ) na pozíciu s plným úväzkom a podporným systémom pre získanie kompetencií v oblasti podpory mládeže v rovine jej osobnostného a profesijného rozvoja.
- Podporiť prenos poznatkov a metód medzi formálnym a neformálnym vzdelávaním tak, aby sa v konkrétnych fázach učenia využila najefektívnejšia metóda.
- Zvýšiť informovanosť samospráv a mimovládnych organizácií o aktívnych opatreniach trhu práce.
- Zaradiť podnikateľské vzdelávanie a projektový manažment do výberových /voliteľných predmetov na stredných školách.
- Vytvoriť príležitosť pre spoluprácu medzi kľúčovými zamestnávateľmi v kraji s cieľom podporiť možnosti získania praxe v konkrétnych odboroch – duálne vzdelávanie, firemné dobrovoľníctvo.

Cieľ: Podporiť uznávanie výsledkov aktivít vedúcich k rozvoju zručností mladých ľudí mimo formálneho vzdelávania a pracovného procesu (participácia, dobrovoľnícka činnosť, stáže) nielen zamestnávateľmi, ale aj subjektmi mládežníckej politiky a verejnými inštitúciami.

Opatrenia:

- Pravidelne komunikovať so zamestnávateľmi, organizáciami a inštitúciami príklady pozitívnej praxe a prezentovať výsledky zapájania mladých ľudí do dobrovoľníckych činností, zastupiteľských orgánov mladých a mobilít mladých.

Tvorivosť a podnikavosť

Mladí ľudia vo všeobecnosti vnímajú veľmi citlivo možnosti na vlastnú sebarealizáciu. Najviac priestoru na sebarealizáciu majú mladí vo voľnom čase a v školskom prostredí. Naopak najmenej príležitostí realizovať sa majú mladí v zamestnaní. Túžba po sebarealizácii je často práve tým podnetom, ktorý vedie mladých ľudí k podnikaniu. Tvorivosť mladých sa prejavuje v ich bežných činnostiach a prostredí, kde žijú.

Druhý najčastejší spôsob trávenia voľného času mládeže je za počítačom, internetom alebo hraním PC hier. Voľba takéhoto spôsobu trávenia voľného času prináša mladým ľuďom pozitíva, ale aj negatíva. Mladí ľudia v Prešovskom kraji dopĺňajú čas trávený za počítačom aktivitami s rodinou a priateľmi, čo podporuje aktívne začlenenie sa do spoločnosti.

Cieľ: Podporiť tvorivosť a inovatívnosť mladých ľudí tvorbou moderných a mládežnícky prítiahlivých príležitostí pre sebarealizáciu v prostredí, kde žijú a trávia väčšinu času.

Opatrenia:

- Prezentovať pozitívne príklady úspešných nápadov mladých ľudí v oblasti podnikania, záľub a vedy (príklady pozitívnej praxe).
- Vytvárať nové možnosti pre využitie tvorivého potenciálu mladých ľudí v škole, meste, obci, regióne, vo voľnom čase a v zamestnaní.
- Využívať skúsenosti mladých ľudí, ktoré získali počas práce v ŽŠR a MP a prenášať ich do prostredia samospráv a na pracoviská.
- Vytvoriť komunikačný kanál zameraný na šírenie informácií o aktivitách mládeže v oblasti inovácií a tvorivosti mladých ľudí.
- Vyhľadávať mladé talenty a podporiť projekty mladých vytváraním tzv. START UP-ov.
- Vytvoriť grantový systém pre mladých ľudí a zároveň podporiť projektové myslenie a realizáciu aktivít mladých pre mladých.

Cieľ: Podporiť aktívne trávenie voľného času mládeže takým spôsobom, pri ktorom by mohli rozvíjať svoju osobnosť a získavať nové zručnosti. Prepojiť výhody, ktoré prináša súčasná informačná doba a moderné technológie s prirodzenou potrebou človeka žiť v spoločenstve.

Opatrenia:

- Sprístupniť a rozšíriť ponuku alternatívnych aktivít pre trávenie voľného času v kolektíve rovesníkov, ľudí s podobnými záujmami.
- Udržať mladých ľudí v sociálnom styku prostredníctvom pre nich zaujímavých aktivít.

Dobrovoľníctvo

Angažovanosť mladých ľudí v rozličných formách dobrovoľníckych aktivít v Prešovskom kraji mierne zaostáva za celoslovenským priemerom. Spomedzi mladých ľudí je dobrovoľnícky najviac aktívna mládež vo veku 15 - 19 rokov (stredoškolská mládež).

Dobrovoľnícke aktivity sú pre mladých ľudí príležitosťou pre získanie praktických zručností a skúseností. Tieto následne mládež vo veľkej miere uplatňuje aj na trhu práce. Najmenej dobrovoľníkov je v radoch nezamestnaných, teda u mladých ľudí, ktorí majú na výkon takýchto činností relatívne najväčší priestor.

Cieľ: Motivovať mladých ľudí k účasti na dobrovoľníckych aktivitách v ich okolí.

Opatrenia:

- Zvyšovať kvalitu a odbornosť koordinátorov dobrovoľníkov, trénovať zástupcov mimovládnych organizácií v oblasti získavania zdrojov pre podporu dobrovoľníckej činnosti.
- Zabezpečiť dostupnosť informácií o možnostiach dobrovoľníckych činností.
- Zvyšovať spoločenské povedomie o hodnote a prínose dobrovoľníctva.
- Podporiť uznávanie zručností a skúseností mladých ľudí nadobudnutých v priebehu dobrovoľníckej činnosti.
- Zvýšiť podiel nezamestnaných mladých ľudí podieľajúcich sa na dobrovoľníckych aktivitách.

Zdravie

Väčšina mladých ľudí v Prešovskom kraji prekonáva problémy, ktoré narúšajú ich duševnú pohodu. Medzi problémy, ktorým mladí ľudia čelia denne patrí únava a stres. Viackrát týždenne zápasia so zúfalosťou, vzťahmi, prepracovanosťou a psychickou vyčerpanosťou. Fyzické zdravie vnímajú mladí do 30 rokov ako výborné, dobré a celkom dobré. Najzdravšie sa cíti mládež vo veku 15 - 19 rokov, s rastúcim vekom spokojnosť s vlastným zdravím klesá. Viac ako polovica mladých ľudí čelí závislostiam. Najčastejšou látkovou závislosťou je závislosť na alkohole a cigaretách. Dominantnou nelátkovou závislosťou je závislosť na sociálnych sieťach, mobile a PC hrách.

Cieľ: Sledovať mieru psychickej záťaže mladých ľudí a podporovať programy, ktorých cieľom je odbúravať prehnajúcu a jednostrannú záťaž mladých.

Opatrenia:

- Podporiť zdravý životný štýl ponukou alternatívnych a moderných druhov športov aj skupinových športových podujatí, ako nástroja na odbúravanie stresu.
- Predchádzať závislostiam preventívnymi programami., podporovať programy prevencie závislostí na stredných školách vedené metódami blízkymi cieľovej skupine (napr. peer programy, peer aktivisti).
- Podporiť inovatívne prístupy v oblasti primárnej prevencie sociálno-patologických javov v spolupráci so štátnymi inštitúciami a mimovládnyimi organizáciami (napr. živé knižnice, besedy, zážitkové vzdelávanie).
- Vytvárať na stredných školách priestor pre prípravu žiakov na zložité životné situácie a záťažové situácie (stres pred skúškami, manažment pracovného a voľného času, zvládanie problémov v rodine).

Kvalita života a sociálne začlenenie

Mládež Prešovského kraja pozitívne hodnotí svoju životnú úroveň. Viac ako polovica mladých si myslí, že ich kvalita života je uspokojivá, hodnotia svoj príjem ako dostatočný, môžu tvoriť úspory, majú dostatok hmotných statkov a podieľajú sa na kultúrnom živote. Približne desatina mladých ľudí hodnotí svoju životnú úroveň ako nevyhovujúcu. Medzi najohrozenejšie skupiny patria nezamestnaní, rodiny s väčším počtom detí a osamelí rodičia s deťmi.

Mládežníci v Prešovskom kraji majú pozitívny prístup k životu. Väčšina je so životom spokojná alebo nie úplne spokojná, ale teší sa z neho. Negatívny postoj k životu zastáva 10% mládeže, najmä nezamestnaní mladí ľudia.

Cieľ: Pomôcť mladým ľuďom vymaniť sa z ohrozenia chudobou s využitím ich vlastného potenciálu a kapacít. Vnímať mládež ako možných nositeľov sociálnej zmeny.

Opatrenie:

- V spolupráci so samosprávami a úradmi práce vyhľadať mladých ľudí z nízkopríjmových rodín, ktorí potrebujú pomoc, ale nevedia na koho by sa mohli obrátiť.
- Na základe identifikácie a individuálneho prístupu ponúknuť týmto mládežníkom možnosti/príležitosti pre zlepšenie kvality života a sociálneho začlenenia.

Cieľ: Rozvinúť citlivé vnímanie mladých voči problémom rovesníkov nachádzajúcich sa na okraji sociálneho vylúčenia.

Opatrenia:

- Podporiť sociálnu solidaritu mládeže prostredníctvom práce mimovládnych organizácií, ktoré sa venujú deťom a mládeži.
- Využiť multikulturalitu kraja (bohatosť kultúrnych, historických, náboženských, národnostných a etnických skupín) pri podpore solidarity a tolerance prostredníctvom neformálneho vzdelávania.
- Zviditeľniť úspešných mladých ľudí, ktorí bojovali so sociálnym vylúčením a ich oceňovanie.
- Motivovať mladých ľudí k tomu, aby si všímali a poukazovali na bariéry, ktoré sťažujú začlenenie vylúčených ľudí do spoločnosti.
- Rozširovať informácie o tom, kde môžu nájsť mladí ľudia ohrození sociálnym vylúčením odbornú pomoc a poradenstvo.
- Vytvárať mentorské programy pre mladých (rovesnícke mentorstvo, medzigeneračné mentorstvo) ako nástroj prekonávaniu prekážok, s ktorými sa mladí stretávajú.

- Zavádzať adaptačné kurzy pre prvý ročník SŠ ako prostriedok rýchlejšej adaptácie na nové prostredie a socializáciu študentov.

Hodnoty a vzťahy

Hodnoty, ktoré mladí ľudia považujú vo svojom živote za dôležité veľa napovedajú o ich ďalšom životnom smerovaní, ovplyvňujú ich v rozhodovaní a konaní. Na prvom mieste hodnotového rebríčka umiestnila mládež Prešovského kraja rodinu a deti, na druhom a treťom mieste zdravie a priateľstvo. Hodnoty tolerancie a solidarity rovnako aj participácie na verejnom živote nie sú pre mládež kľúčové. Pri porovnaní s celoslovenským výsledkom skúmania, hodnota rodiny, zdravia a priateľstva predchádza u mladých ľudí v Prešovskom kraji hodnotu zamestnania, ktorá dominuje na národnej úrovni.

Cieľ: Posilnenie vzťahov medzi jednotlivými členmi rodiny a podpora medzigeneračného dialógu.

Opatrenia:

- Viest' diskusie o vzťahoch v rodine, problémov členov domácnosti a informovať o možnostiach ich riešenia (aj prostredníctvom sociálno-psychologickej podpory a poradenstva).
- Podporiť zakladanie mladých rodín a uľahčiť im riešenie otázky zabezpečenia životných potrieb (výstavba nájomných bytov).

Participácia

Tretina mládežníkov žijúcich v Prešovskom kraji sa podieľa na živote obce/mesta alebo je iným spôsobom občiansky aktívna. Muži participujú o niečo častejšie ako ženy, 15 - 19 roční viac ako zvyšné dve vekové kategórie. Najviac mladých ľudí sa občiansky angažuje prostredníctvom dobrovoľníctva rôzneho typu a organizovaním podujatí pre verejnosť.

Takmer polovica mladých ľudí do 20 rokov sa hlási k členstvu v nejakej organizácii. Najviac z nich je členom detskej/mládežníckej organizácie, športového klubu alebo náboženskej organizácie. Účasť mladých ľudí na verejnom živote je podmienkou demokratického fungovania spoločnosti.

Cieľ: Vytvárať príležitosti pre spoluúčasť mládeže na rozhodovaní a zvyšovať účasť mladých na zastupiteľskej demokracii.

Opatrenia:

- Informovať mladých ľudí o možnostiach účasti a význame podieľania sa na rozhodovaní.
- Iniciovať a podnecovať účasť mladých v komisiách, pracovných skupinách a poradných orgánoch na miestnej aj regionálnej úrovni.
- Názory mladých ľudí zohľadniť pri tvorbe mládežníckej politiky.
- Podporiť vytváranie pozícií koordinátorov mládeže v obciach a mestách.
- Vytvárať partnerstvá mimovládnych organizácií a samosprávy v oblasti mládežníckej participácie.
- Uznať a podporiť zastupiteľské štruktúry mládeže na úrovni regiónu ako kľúčových aktérov mládežníckej politiky (napr. RMPK, SP PSK).
- Rozširovať participáciu mládeže na živote školy (ŽŠR), mesta/obce (MMP/ORM), regiónu (SP PSK) a rozvíjať zručnosti koordinátorov mládeže.
- Vytvárať možnosti pre stretnutia mladých ľudí so zástupcami miestnej a regionálnej samosprávy.
- Vytvoriť regionálnu grantovú schému pre systematické vzdelávanie potenciálnych mladých lídrov a koordinátorov mládeže.

Mládež a svet

Najviac mladých ľudí do 29 rokov žije v Prešovskom kraji. Pri porovnaní podielu mladých ľudí k zvyšnej časti obyvateľstva sa PSK nachádza v rámci krajov SR na druhom mieste. Počet mládeže v regiónoch SR sa mení. Jedným z dôvodov je priestorová mobilita mládeže. Mladí majú tendenciu opustiť územie Prešovského kraja kvôli škole, práci, životným podmienkam a sťahovať sa do ekonomicky silných regiónov alebo do zahraničia. Prešovský kraj má vysokú mieru nezamestnanosti a nízku priemernú mzdu v porovnaní s inými krajinami. To sú silné motívy pre mladých ľudí, pre odchod do ekonomicky silnejších regiónov alebo do zahraničia.

Mladí ľudia získavajú vďaka zahraničným pobytom, stážam, dobrovoľníckym činnostiam a cestovaniu množstvo užitočných skúseností, zároveň rozvíjajú svoje jazykové znalosti a stávajú sa samostatnejšími. Rozširovaním svojich obzorov vnímajú svoju pozíciu ako občana Prešovského kraja, Slovenska, Európy, celého sveta. Úlohou aktérov mládežníckej politiky je viesť mládež k uvedomeniu si súvislostí a globálneho prepojenia spoločnosti k pochopeniu neustálych zmien vo svete.

Cieľ: Podporiť mobilitu mládeže v záujme získavania pracovných a študijných skúseností a ponúknuť príležitosti pre uplatnenie nadobudnutých zručností a kompetencií na území kraja.
--

Opatrenia:

- Vytvoriť komunikačný kanál, kde mladí nájdu informácie o možnostiach mobility na jednom mieste.
- Vytvoriť pozíciu konzultanta pre mobility/stáže/výmeny mládeže v zahraničí /medzinárodné projekty, ktorého úlohou bude komunikácia s mladými pred, počas aj po návrate zo zahraničia a hľadanie možností uplatnenia účastníkov po návrate zo zahraničia.
- Udržať existujúcu formu podpory mobility a získavania skúseností mladých ľudí PSK v krajinách EÚ (napr. stáže na Zastúpení PSK v Bruseli, účasť aktívnych mladých ľudí vo Výbore regiónov ako poradného orgánu zastupujúceho miestne a regionálne samosprávy EÚ).

Cieľ: Zvyšovať záujem mládeže o globálne otázky a šíriť myšlienku svetoobčianstva.

- Podporiť neformálne vzdelávanie mladých ľudí v témach: globálna výchova, výchova k občianstvu a multikulturalite, environmentálna výchova, výchova k ľudským právam.

Práca s mládežou

Základom kvalitnej práce s mládežou sú pripravení pracovníci s mládežou.³¹ Práca s mládežou je najmä výchovno-vzdelávacia činnosť, spoločenská činnosť, informačná činnosť a poradenská činnosť pre mládež, mladých vedúcich, mládežníckych vedúcich a pracovníkov s mládežou (Zákon o podpore práce s mládežou č. 282/2008). V Prešovskom kraji je vyškolených cca 60 pracovníkov s mládežou. Ide o účastníkov vzdelávania v národných projektoch KomPrax – Kompetencie pre prax a PRAKTIK – Praktické zručnosti cez neformálne vzdelávanie v práci s mládežou realizovaných organizáciou IUVENTA – Slovenským inštitútom mládeže v rokoch 2011 - 2015.

Cieľ: Rozvinúť inovatívne spôsoby práce s mládežou, profesionalizáciu práce s mládežou a odovzdávanie skúseností medzi pracovníkmi s mládežou a mládežníckymi vedúcimi.

Opatrenia:

- Zvyšovať kompetencie pracovníkov s mládežou v oblastiach, ktoré boli identifikované ako prioritné: projektový manažment a finančná gramotnosť (viď analytický časť).
- Zlepšiť výsledok a dopady práce s mládežou prepojením najúčinnnejších metód vo formálnom a neformálnom vzdelávaní.

³¹ Pracovník s mládežou je osoba, ktorá pripravuje a organizuje podujatia alebo programy v oblasti práce s mládežou a je v pracovno-právnom vzťahu s obcou, VÚC, CVČ, mimovládnyimi organizáciami a pod. (Pozri: § 15, ods. 2, Zákona č. 282/2008 o podpore práce s mládežou).

- Zriadiť samostatné oddelenie mládeže na odbore školstva Úradu PSK alebo vytvoriť profesionálnu regionálnu organizáciu pre prácu s mládežou, ktorej cieľom bude implementácia regionálnej mládežníckej politiky.
- Podporiť sieťovanie pracovníkov s mládežou a organizácií pracujúcich s mládežou na miestnej a regionálnej úrovni.
- Spolupracovať so zástupcami mimovládnych organizácií a využiť ich skúsenosti z práce s mládežou ako aj ich ľudské kapacity pri vzdelávaní a rozvoji pracovníkov s mládežou.
- Vyhľadávať a vzdelávať potenciálnych mladých lídrov – teda systematicky pripravovať novú generáciu pracovníkov s mládežou.

Záver

Z predloženej stratégie vyplýva, že sa mení pohľad na problematiku práce s mládežou. Práca s mládežou prechádza rozsiahlymi zmenami a reaguje na novovzniknuté potreby. V záujme zvyšovania kvality práce s mládežou založenej na znalostiach je dôležitá spolupráca a medzigeneračný dialóg medzi profesionálnymi a dobrovoľnými pracovníkmi s mládežou, ktorý vedie k odovzdávaniu skúseností a vedomostí, čo má veľký prínos pre všetky zúčastnené strany.

Na tejto stratégii pracovali mladí ľudia, ktorí priniesli nové nápady a myšlienky, ktoré môžu viesť k dobrým rozhodnutiam. Pretože najdôležitejším faktorom lepšej a krajšej budúcnosti je uvedomelý mladý človek, ktorý je pripravený čeliť požiadavkám dnešnej doby a uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a ich dôsledky.

Je našou povinnosťou podať mladým ľuďom pomocnú ruku a podporiť ich, pretože o pár rokov oni budú tí, ktorí budú riadiť naše mesto, región či štát.

Zoznamy

Použité informačné zdroje

OZNÁMENIE KOMISIE RADE, EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

Stratégia EÚ pre mládež – investovanie a posilnenie postavenia mládeže. Obnovená otvorená metóda koordinácie s cieľom riešiť výzvy a príležitosti týkajúce sa mládeže, r. 2009.

Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 - 2020, IUVENTA, r. 2014.

Európsky rámec mládežníckej politiky, r. 2004.

Zákon č. 282/2008 Z. z. z 2. júla 2008 o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Štatistický úrad SR, www.slovak.statistics.sk, Prešovský kraj – charakteristika regiónu, r. 2014.

Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, r. 2014.

Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Štatistický úrad SR, r. 2011.

Správa o mládeži 2014 – Situačná analýza kvality života mladých ľudí v Slovenskej republike, IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, r. 2014.

Správa o mládeži, IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, r. 2014.

Prieskum príjmov a životných podmienok domácností za rok 2012, Štatistický úrad SR, r. 2012.

Posthodnoty: Postoje a hodnoty mladých; Trendová analýza za roky 2000 – 2009. IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, r. 2013. ISBN 978-80-8072-148-0.

Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, r. 2014.

Mobilita mládeže na Slovensku, IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, r. 2013. ISBN 978-80-8072-144-2.

Drastichová, M.: Mobilita pracovných síl ako adaptačný mechanizmus v kontexte eurozóny. In: Regionální disparity a hospodářské subjekty v územním rozvoji (regionálne aspekty pre slovenskú ekonomiku a jej členstvo v eurozóne), r. 2010, s. 175 - 191.

Pracuj na sebe, pracuj s inými., Úroveň kompetencií pracovníkov s mládežou, ktorí pracujú s mladými ľuďmi so špeciálnymi potrebami, IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, r. 2013. ISBN 978-80-8072-131-2.

Prešovský kraj v číslach, Sekcia poskytovania štatistických produktov a služieb, r. 2013.

Záverečná správa: Tvorba medzirezortnej mládežníckej politiky na úrovni regiónov (VÚC), IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, r. 2010.

Revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote, r. 2003.

Zoznam skratiek

CPPPaP	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie
MAS	miestna akčná skupina
MIV	mládežnícky vedúci
MMP	mestský mládežnícky parlament
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MVO	mimovládne organizácie
NEET	mladí ľudia, ktorí nepracujú, neštudujú, ani sa inak nevzdelávajú alebo pripravujú na zamestnanie
NSRV SR	Národná sieť rozvoja vidieka Slovenskej republiky
ORM	obecná rada mládeže
PHSR	Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PSK	Prešovský samosprávny kraj
PsM	pracovník s mládežou
RMPK	Rada mládeže Prešovského kraja
SP PSK	Stredoškolský parlament Prešovského samosprávneho kraja
SŠ	stredné školy
TCM pre Prešovský kraj	Tematické centrum mládeže pre Prešovský kraj
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
VŠ	vysoké školy
VZN	všeobecne záväzné nariadenie
VÚC	vyšší územný celok
ZŠ	základné školy
ŽŠR	žiacka školská rada